

KÖH

Nóráp Község Településrendezési Terve

KULTURÁLIS
ÖRÖKSÉGVÉDELMI
HATÁSTANULMÁNY

NÓRÁP
VESZPRÉM MEGYE

2005. NOVEMBER

Tartalomjegyzék

Nóráp.

Bevezető.	1-11. old.
Tartalomjegyzék.	1-2. old
1.1. A tanulmány tárgya.	4. old.
1.2. Törvényi környezet (A vonatkozó jogszabályok és tartalmuk).	4-11. old.
I. Vizsgálat. (Értékelmérés, értékleltár).	12-32. old
I. a. Történeti leírás és régészeti örökség.	
* Történeti leírás (Elhelyezkedés, településtörténet).	12-14. old.
* Régészeti örökség. (Régészeti lelőhelyek).	14-15. old.
I. b. Természeti táj, tájhasználat.	
(Településhálózat és településszerkezeti összefüggések).	16. old
I. c. Településkép és utcakép.	17. old.
I. d. Településkarakter.	17-18. old.
I. e. Védeltségek (Régészeti és építészeti műemlékei).	18. old.
I. f. Az örökség érték és védeltségük viszonya.	18. old.
* If.1. Régészeti lelőhelyek.	18-19. old.
* I.f.2. Építészete, köztéri emlékei.	19. old
* Egyházi épületek (Ref. templom).	19-21. old.
* Lakóházak, gazdasági épületek.	21-22. old
* helyi védelemre javasolt lakóházak.	22-25. old.
* Térplasztika (Kőkeresztek-szobrok).	25-27. old.
* Térplasztika (Temető és sírjelek).	27-28. old.
* I.f.3. Védelem alatt álló műemlékei.	
* Országos védelem alatt álló műemlékek.	
* Római katolikus templom.	28-31. old.
* I.f.4. Természeti örökség emlékei.	31-32. old.
I. g. Területhasználat és területi állapot.	32. old.
II. Változtatási szándékok.	33-35. old.
II. a. Településhálózat és tájhasználati változás.	33. old.
II. b. Településszerkezeti, területhasználati és beépítettség változás.	33-34. old
II. c. Infrastrukturális változás.	34. old.
II. d. Népesség, életmód, társadalom, kultúra változása.	34-35. old.

III. Hatáselemzés.	36-41. old.
III. a. Történeti településhálózati következmények.	36. old.
III. b. Természeti, táji hatások.	36. old.
III. c. Településképfeltárulásának változásai.	36. old.
III. d. Régészeti emlékek feltárhatóságának, megmaradásának, bemutatásának, vagy pusztulásának lehetőségei.	36-39. old.
III. e. Történeti térbeli rendszerek alakulása.	39-40. old.
III. f. Műemléki együttesek, műemlékek eszmei, használati és esztétikai jelentőségének alakulása a tájban, település-szerkezetben, épített környezetben, a település életében.	40. old.
III. g. Műemlékek megújulásának és fenntarthatóságának gazdasági esélyei.	40. old.
III. h. Településkarakter változásának hatásai.	41. old.
III. i. Környezeti terhelés és az épített örökség műszaki állapotának összefüggései.	41. old.
IV. Összefoglaló.	42-44. old.
IV. a. Régészeti-, és épített örökségi érintettség és a tervezés.	42. old.
IV. b. Folyamatok iránya, visszafordíthatósága.	43. old.
IV. c. A kulturális örökség szemponttökből pozitív és negatív hatások mérlege.	43. old.
IV. d. Röviden összefoglalva.	44. old.
Nyilatkozat.	44. old.
Mellékletek.	45-52. old.
1. Bibliográfia és források.	46-47. old.
2. Összefoglaló táblázatok.	48-49. old.
3. Térképek.	50-52. old.

Nóráp Község Településrendezési Terve

Kulturális örökségvédelmi hatástanulmány

2005.

A tanulmány tárgya:

.... község Önkormányzata a jogszabályi előírásoknak megfelelően hosszú távra szóló Településrendezési Tervet készített. Ehhez a 2001. évi LXIV. tv. 66. § (2) bekezdés alapján kulturális örökségvédelmi hatástanulmány szükséges, mely a 4/2003. (II. 20.) NKÖM rendelet 5. § (2) bekezdés értelmében az 1997. évi LXXVIII. tv. 9. § (3) bekezdése alapján véleményezésre megküldendő tervek kötelező alátámasztó munkarésze.

Törvényi környezet:

(A vonatkozó hatályos jogszabályok és tartalmuk)

Általános örökségvédelmi fogalmak

Műemlék (M):

Minden olyan épület, építmény, létesítmény vagy egyéb ingatlan jellegű alkotás, valamint azok rendeltetésszerűen összetartozó együttese (rendszere), vagy annak része, illetőleg romja vagy töredéke, amely hazánk múltjának kiemelkedő jelentőségű építészeti, történelmi, tudományos, városépítészeti, képző- és iparművészeti, kertépítészeti, régészeti, néprajzi vagy műszaki (technikatörténeti) emléke, annak rendeltetésszerűen szerves történeti alkotórészeivel, tartozékaival, berendezéseivel, valamint a hozzá tartozó vagy valaha hozzá tartozott, részben vagy egészben még létező melléképületekkel és ingatlanterülettel (területrésszel) együtt, amely ezen értékei miatt védelemre és megtartásra érdemes, és amelyet ilyenként védetté nyilvánítottak

Műemléki jelentőségű terület (MJT):

1. Az épületek, építmények, műtárgyak, valamint a hozzájuk tartozó telkek és területek (a továbbiakban együtt: ingatlanok) minden olyan csoportja, illetve olyan ipari vagy közlekedési terület, amely az adott település jellegzetes, történelmileg kialakult szerkezete, összképe, a tájjal való kapcsolata, tér- és utcaképei szempontjából védelemre és megtartásra érdemes, akkor is, ha nem minden egyes alkotóeleme egyedileg védett műemlék, és amelyet ilyenként védetté nyilvánítottak;
2. a földfelszínnek, illetőleg a településnek az a része, amely alatt valamely elpusztult, de műemléki jelentőségű épületegyüttes, építmény vagy település összefüggő maradványai rejlenek, amely védelemre, feltárára és legalább részleges bemutatásra érdemes, és amelyet ilyenként védetté nyilvánítottak.

Műemléki környezet (MK):

A műemlék, illetve a műemléki jelentőségű terület közvetlen környezete, amelynek területén minden - e törvényben meghatározott - változtatást, beavatkozást a műemlék városképi, illetőleg tájképi megjelenésének és értékei érvényesülésének kell alárendelni, és amelyet ilyenként védetté nyilvánítottak

Régészeti örökség.

1. Hasznos tanácsok földmunkát végző beruházóknak

Vonatkozó alapvető jogszabályok (Tartalom)

- a. Régészeti szakhatósági hozzájárulás megelőző régészeti feltárásszerződés
- b. Feltárási engedély
- c. Ügyintézési határidő
- d. Előzetes nyilatkozat
- e. Leletbejelentés
- f. Régészeti lelőhelyek nyilvántartása
- g. Miniszteri rendelettel védetté nyilvánított régészeti lelőhely
- h. Örökségvédelmi bírság

a.) Régészeti szakhatósági hozzájárulás és szerződés.

* A 2001. évi LXIV. törvény értelmében a régészeti szakhatósági munkát, mely korábban a megyei múzeumok feladata volt 2001. október 18-ától a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal regionális irodái végzik.

* Az építésügyi, a bányászati és egyes (jogszabály által meghatározott) vízügyi engedélyezési eljárásokban az érdemi döntésre első fokon jogosult közigazgatási szerv, nyomvonalas létesítmények engedélyezése során általában a tervező keresi meg Hivatalunkat a szakhatósági egyeztetéssel.

* Fontos tudni, hogy a régészeti lelőhelyeket a törvény szerint a földmunkákkal járó beruházásokkal el kell kerülni. Abban az esetben, ha a lelőhely elkerülése a földmunkával járó fejlesztés, beruházás költségeit aránytalanul megnövelné, vagy a beruházás másutt nem valósítható meg, a beruházással veszélyeztetett régészeti lelőhelyeket előzetesen fel kell tární.

* Megelőző régészeti feltárás Amennyiben a megkeresésre a Hivatal régészeti feltárást ír elő, úgy a beruházónak a területileg illetékes megyei múzeummal kell a kapcsolatot felvennie és szerződést kötnie. A beruházónak a törvény 23. §-a szerint „A fejlesztések, beruházások tervezése során a megelőző feltárás teljes költségét, de legalább a teljes bekerülési költség 9 ezrelékét kell költségelőirányzatként biztosítani a feltárás fedezetére, így különösen a régészeti hatástanulmány, próbafeltárás, dokumentálás, elsődleges leletkonzerválás, valamint az elsődleges leletfeldolgozás teljes és a leletelhelyezés rendkívüli költségeit.”

A régészeti feltárásszerződést a múzeum és a beruházó között köttetik és a Hivatal hagyja jóvá. Érdemes már a szerződéskötés kezdeti szakaszába bevonni

munkatársunkat, hiszen így az esetleges hiányokra is hamarabb fény derülhet és időt is lehet megtakarítani.

b.) Feltérési engedély

* A megelőző feltérás csak jogerőre emelkedett feltérési engedély birtokában végezhető. A kérelmet a feltérást végző intézmény nyújthatja be a Hivatal illetékes regionális irodájához mellékelve a múzeum és a beruházó közötti szerződést.

* Megelőző feltérás esetén, ha a beruházó is köteles a vonatkozó jogszabályok értelmében egyéb hatósági, illetve szakhatósági hozzájárulásokat beszerezni, úgy ezeket a feltérásra kiterjedő érvénnyel kell beszereznie, mert a feltérési engedély részét fogják képezni.

* A feltérési engedély kiadása és a szerződés jóváhagyása csak az Ásatási Bizottság (a Hivatal által működtetett szakmai testület) véleményezése után lehetséges. Az Ásatási Bizottság szükség esetén kéthetente, de legalább havonta egy alkalommal a hónap első hétfőjén ülésezik ezért érdemes arra törekedni, hogy erre a napra teljes legyen a beadvány. A beruházás számára történő területátadás csak a megelőző feltérás lezárulása után történhet meg.

c.) Ügyintézési határidő

Az ügyintézés határideje szakhatósági állásfoglalás esetében harminc nap, melyet egyszer nyolc nappal meg lehet hosszabbítani. A feltérési engedélykérelem elbírálására és a szerződés jóváhagyására szintén harminc nap áll rendelkezésre, de ezt a határidőt egy alkalommal további harminc nappal hosszabbíthatja meg a Hivatal az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. tv. értelmében.

d.) Előzetes nyilatkozat

A beruházó kérhet előzetes nyilatkozatot az elvégzendő munkák engedélyezésével kapcsolatos feltételekről. Az előzetes nyilatkozat ügyintézési határideje hatvan nap. Amennyiben az előzetes nyilatkozat alapjául szolgáló körülmények lényegesen nem változnak, úgy az egy éven belül induló engedélyezési eljárás során a Hivatal kötve van nyilatkozatához.

e.) Leletbejelentés

Amennyiben a Hivatal nem ír elő kikötést szakhatósági nyilatkozatában, vagy a földmunka nem engedélyköteles és régészeti lelet kerül elő, a munkát azonnal fel kell függeszteni és amellet, hogy a lelőhely védelméről gondoskodnak az esetet jelenteni kell a jegyzőnek, a korábbi jogszabályi gyakorlatnak megfelelően. A bejelentési kötelezettség vonatkozik a felfedezőre, az ingatlan tulajdonosára, az építtetőre és a kivitelezőre egyaránt.

f.) Régészeti lelőhelyek nyilvántartása

* A régészeti örökség minél teljesebb, beavatkozás nélküli, annak eredeti lelőhelyén, eredeti állapotában, eredeti összefüggéseiben való megőrzését, - mint alapelvet - LXIV. törvény megerősítette. Ebből következik, hogy csak olyan mértékben szabad régészeti lelőhelyeken beruházni, vagy ásatást kezdeményezni - a fenntartható használat elvének figyelembe vételével, - hogy a lelőhelyek állománya számottevően ne csökkenjen, illetve eredeti összefüggéseikben jelentősen ne károsodjanak. Ezért általánosan jó tanács, hogy bármilyen új, földmegmozgatással járó beruházás, vagy telekvásárlás előtt érdemes arról tájékozódni, hogy a beépítendő vagy megvásárolandó területen várható-e régészeti lelőhely, hiszen ez jelentősen befolyásolhatja a beruházás költségeit, illetve a telek beépíthetőségét.

* A tájékozódást érdemes a szomszéd telektulajdonosnál kezdeni, mert ha azon a telken volt ásatás, akkor a lelőhely áthúzódhat saját ingatlanukra is.

* A Hivatal (illetve egyik jogelődje, a Kulturális Örökség Igazgatósága) 1999-től vezet közhiteles nyilvántartást a régészeti lelőhelyekről. Előzetes becslések szerint kb. 100.000 lelőhely található Magyarországon. A lelőhelyek regisztrációja folyamatos.

* A feldolgozott adatokat a Hivatal honlapján egyszerűsített lelőhely-adatbázis formájában 2003 márciusától lehet megtekinteni ill. a vonatkozó miniszteri rendelet alapján (17/2002. NKÖM) indokolt esetben külön kérhető felvilágosítás.

g.) Miniszteri rendelettel védetté nyilvánított régészeti lelőhely

* Azokat a lelőhelyeket, amelyeket miniszteri rendelettel nyilvánítottak védetté (ún. védett régészeti lelőhelyek), a földhivatalok is kötelesek a tulajdoni lapon feltüntetni. Sajnos az elmúlt ötven év során ez a bejegyzés számos esetben elmaradt. Ezért a Hivatal elődjének, a Kulturális Örökség Igazgatóságának régészei 2001-ben revízió alá vették a védett területeket és pótolgatták az elmaradt bejegyzéseket, illetve elindították a folyamatot. De a tulajdoni lap jelenleg is csak „nagyjából” naprakész információt ad a terület régészeti védettségéről.

* A Hivatal engedélye szükséges a rendelettel védett régészeti lelőhelyeken az építési vagy egyéb hatósági engedélyhez nem kötött, de 30 cm mélységet meghaladó bármilyen földmunkával járó, illetőleg a terület jellegét veszélyeztető, befolyásoló változtatáshoz, munkálathoz. Így pl. engedélyköteles a faültetés, szőlő- és gyümölcsös telepítés, tuskóirtásos fakitermelés, rigolírozás, meliorizáció, kerítésállítás, csatornafektetés, légvezeték-tartóoszlop állítás, kavics-, föld- és anyagdepó, feltöltés és töltés létesítése, a terület funkciójának és használatának megváltoztatása, reklám elhelyezése, régészeti park, bemutatóhely létesítése, a lelőhely részét képező épület, építmény vagy maradványai bármely járószintjének, padlójának megbontása. Az engedélyért közvetlenül a Hivatal regionális irodájához kell fordulni.

* Említést érdemel, hogy a védett lelőhelyek tekintetében új fogalmak bevezetésére került sor. A védett lelőhelyekhez védőövezetet kell kijelölni, valamint kategorizálni kell a védett lelőhelyeket. "Kiemelten védett" az a lelőhely, amely kivételes tudományos jelentőséggel és nemzetközi vagy országos szempontból kiemelkedő

fontossággal bír, „fokozottan védett” a tudományos jelentőségű, egy nagyobb tájegységre nézve kiemelkedő fontosságú lelőhely.

h.) Örökségvédelmi bírság

Az örökségvédelmi előírások megsértői (engedély nélkül vagy az engedélytől eltérően beruházók) örökségvédelmi bírsággal sújtandók a törvény alapján. A védett régészeti lelőhelyek esetében, ha a védetté nyilvánító rendelet erről másképpen nem rendelkezik, a bírság mértéke 100 ezertől 250 millió forintig, nyilvántartott lelőhely esetében 10 ezertől 25 millió forintig terjedhet. A bírság adók módjára behajtandó köztartozásnak minősül. Részletes szabályozásával önálló rendelet foglalkozik (191/2001. (X. 18.) Kormányrendelet az örökségvédelmi bírságról). Bár a beruházók számára első hallásra túlzó korlátozásoknak tűnhetnek a felsorolt rendelkezések, az idő fogja bizonyítani, hogy jelen körülmények között szükségszerűek. 1989 után olyan ugrásszerűen nőtt meg a hazai építkezések száma, hogy más formában, - engedélyeztetés nélkül - fehér foltta válhatnának egyes régiók, hovatovább korok, kultúrák tűnnének el nyomtalanul. Érdemes szem előtt tartani, hogy a mindennapi gyakorlatban, mindössze néhány évtized, netán száz év vizuális élménye vesz bennünket körbe, s öntudatlanul talán le is szűkítjük erre örökségünket, a föld mélyében azonban több ezer év ismeretanyaga rejtőzik, amelynek megismerése és megőrzése közös érdekünk. (Összeállította Ernyey Katalin).

2. A régészeti lelőhelyekre, a régészeti kutatásra és a régészeti leletekre vonatkozó főbb jogszabályok:

Törvények:

1957. évi IV. törvény az államigazgatási eljárás általános szabályairól

2001. évi LXIV. törvény – a kulturális örökség védelméről

1997. évi CXL. törvény, különösen a 38-49. § - múzeumi törvény.

1979. évi 2. törvényerejű rendelet – kulturális javak jogtalan átruházásáról.

Kormányrendeletek

218/1999. (XII. 28.) Kormányrendelet – szabálysértésekről.

149/2000. (VIII. 31.) Kormányrendelet – a régészeti örökség védelméről szóló Európai Egyezmény kihirdetéséről.

191/2001. (X. 18.) Kormányrendelet – örökségvédelmi bírságról.

190/2001. (X. 18.) Kormányrendelet – Kulturális Örökségvédelmi Hivatalról.

NÖKÖM-rendeletek

18/2000. (XII. 18.) NKÖM rendelet – a kulturális szakértők működési engedélyéről.

BTK vonatkozó paragrafusai (216/b, 316, 324, 325. §).

16/2001. (X. 18.) NKÖM rendelet – a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal eljárására vonatkozó szabályokról

- 17/2001. (X. 18.) NKÖM rendelet – kulturális javak kiviteli szabályairól.
18/2001. (X. 18.) NKÖM rendelet – a régészeti lelőhelyek feltárásának, illetve a régészeti lelőhely, lelet megtalálója anyagi elismerésének részletes szabályairól
3/2002. (II. 15.) NKÖM rendelet – a kulturális örökség védetté nyilvánításának részletes szabályairól.
17/2002. (VI. 21.) NKÖM rendelet – a kulturális örökség hatósági nyilvántartására vonatkozó szabályokról
4/2003. (II. 20.) NKÖM rendelet – örökségvédelmi hatástanulmányról.
3/2003. (I. 25.) NKÖM rendelet – egyes lelőhelyek védetté nyilvánításáról (példa).

Általában a 2001. évi LXIV. törvény és végrehajtási rendeletei alapján kell eljárni. Ennek alapján a régészeti területeket három kategóriába lehet besorolni:

- Fokozottan vagy kiemelten védett régészeti lelőhelyek
- Nyilvántartott régészeti lelőhelyek
- Régészeti érdekű területek

1.) Védett régészeti területek esetében:

2001. évi LXIV. tv. 63. § (2) bekezdés a) pont

A KÖH engedélye szükséges védett régészeti területen bármilyen, a talajt 30 cm-nél mélyebben bolygató, más hatósági engedélyhez nem kötött tevékenység végzéséhez. A KÖH határozatának hiányában semmilyen munka nem végezhető. Egyéb esetekben a KÖH szakhatósággént jár el. Egyebekben mindenben az adott területre a régészeti védelmet elrendelő miniszteri rendeletben (a korábbiak esetében határozatban) foglaltakat kell követni és betartani.

2.) Nyilvántartott régészeti lelőhelyek esetében:

2001. évi LXIV. tv. 11. §

A régészeti lelőhelyek e törvény erejénél fogva általános védelem alatt állnak.

2001. évi LXIV. tv. 63. § (2) bekezdés a) és (4) bekezdés a) pontjai

A nyilvántartott régészeti lelőhelyek esetében minden az eddigi használattól eltérő hasznosításhoz, építkezéshez, a talaj bolygatásával járó tevékenység végzéséhez a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal előzetes (szakhatósági, feltárások esetében hatósági) engedélye szükséges.

2001. évi LXIV. tv. 65. § (1) bekezdés

Az engedélyezési eljárás miatt célszerű már a tervezés előtt a Hivatal előzetes nyilatkozatát kérni, hogy az adott beruházáshoz, hasznosításhoz (pl. építkezés, művelési ág változtatása, halastó kialakítása, stb.) hozzá fognak-e járulni, s ha igen, akkor milyen feltételekkel. Így a később megvalósíthatatlannak minősülő fölösleges

tervezés, illetve a feltárás miatt történő nem várt időbeli csúszás és költségnövekedés kiküszöbölhető vagy előre kalkulálható lesz.

2001. évi LXIV. tv. 22. § (1)-(2) bekezdések

A földmunkával járó fejlesztésekkel a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal által nyilvántartott régészeti lelőhelyeket – a (2) bekezdésben meghatározottak kivételével – el kell kerülni. Ha a lelőhely földmunkával való elkerülése a fejlesztés, beruházás költségeit aránytalanul megnövelné, vagy a beruházás máshol nem valósítható meg, a beruházással veszélyeztetett területet előzetesen fel kell tární.

2001. évi LXIV. tv. 22. és 23. §; 18/2001 NKÖM rendelet 14. §

A beruházás feltételeként adott esetben előírt régészeti feltárás költségei mindig a beruházót terhelik, mivel az ő érdeke a már ismert lelőhely megbolygatása. A régészeti feltáráshoz szükséges szerződést a beruházónak minden esetben a területileg illetékes múzeummal kell megkötnie. Ez általában a megyei, egyes területeken a helyi (városi) múzeum. A szerződés érvényességéhez a Hivatal jóváhagyása szükséges. Magát a feltárást bármelyik, a régészeti feltárások végzésére jogosult intézmény elvégezheti, amennyiben a szerződő felek erről megállapodásra tudnak jutni. A feltáráshoz jogosult intézményeket a 18/2001. (X.18.) NKÖM rendelet 2. § sorolja fel.

Nyilvántartott régészeti lelőhelyen a lelőhely jelenlegi használati módját csak akkor kell korlátozni, ha annak folytatásától a lelőhely súlyosan károsodhat, vagy fennáll a megsemmisülés veszélye. Ugyanez vonatkozik az ott a Hivatal hozzájárulásával végzett tevékenységekre is: amennyiben ennek során előre nem kalkulálható örökségvédelmi érdek merül fel, vagy nem várt jelenség mutatkozik, a végzett tevékenységet korlátozni kell. A Hivatalnak a munka felfüggesztése esetén lehetősége van kártérítés fizetésére vagy régészeti védelem megindítására és kisajátítás kezdeményezésére.

2001. évi LXIV. tv. 82-85. §; 191/2001 Kormányrendelet

A régészeti lelőhelyben vagy a leletekben okozott kár, illetve ezek megsemmisítése büntetendő cselekmény (BTK hatálya alá esik), továbbá örökségvédelmi bírság kirovását eredményezi. A nyilvántartott régészeti lelőhelyek a III. kategóriába tartoznak, vagyis a bírság a kötelezettségszegés vagy a károkozás mértéke szerint 10 ezer forinttól 25 millió forintig terjedhet.

3.) Régészeti érdekű területek, továbbá valamely tevékenység során bárhol újonnan észlelt régészeti lelőhely előkerülése esetében:

2001. évi LXIV. tv. 7. § 14. pont

Régészeti érdekű területnek számít minden olyan területrész, ahol régészeti lelőhely előkerülése várható vagy feltételezhető. Így ide kell sorolni minden talajbolygatással járó tevékenység végzésére kiszemelt területet is. E területekre ugyanazok a szabályok vonatkoznak, mint a beruházás során nem várt módon előkerülő régészeti leletekkel és objektumokkal fedett területekre. Az ilyenkor követendő eljárásban a helyi önkormányzat is feladatot kap.

2001. évi LXIV. tv. 24. és 25. §; 18/2001 NKÖM rendelet 15. §

Amennyiben ezeken a nem ismert és így hivatalosan nyilván nem tartott régészeti lelőhelyeken régészeti jelenség vagy lelet kerül elő, a végzett tevékenységet abba kell hagyni, és a helyszín vagy lelet őrzése mellett értesíteni kell a jegyzőt, aki a területileg illetékes múzeum és a KÖH szakmai bevonásáról köteles gondoskodni. *A bejelentési kötelezettség a felfedezőt, az ingatlan tulajdonosát, az építtetőt és a kivitelezőt egyaránt terheli!* A múzeum 24 órán belül írásban köteles nyilatkozni a munka folytathatóságáról. A szükséges beavatkozás költségeit (amennyiben időközben a KÖH nem regisztrált lelőhelyet a helyszínen) a feltárással jogosult intézmény köteles állni.

2001. évi LXIV. tv. 26. §; 18/2001 NKÖM rendelet 16. §

A lelet, illetve a lelőhely bejelentőjét jutalom illeti meg, amely nemesfémek esetében nem lehet kisebb a beszolgáltatott lelet nemesfémtartalmának piaci értékénél. A nyilvántartásban nem szereplő régészeti lelőhelyben vagy az onnan származó leletekben okozott kár, illetve ezek megsemmisítése ugyancsak büntetendő cselekmény (BTK hatálya alá esik).

4/2003. (II.20.) NKÖM rendelet

A Hivatal a rendeletben foglalt esetekben és tartalommal örökségvédelmi hatástanulmány elkészítéséhez kötheti szakhatósági állásfoglalásának megadását. Ez lényegében a már ismert lelőhelyek esetében a nagyobb felületet érintő, 1 ha területet vagy 500 m² épület-alapterületet meghaladó méretű, illetve bizonyos nyomvonalas létesítményekre, vízügyi létesítményekre, bányatelkekre és tereprendezésre vonatkozó beruházásokra érvényes bármely területen. A tanulmány elkészíttetése a beruházót terheli, készítésére a nevezett rendeletben feljogosítottak vállalkozhatnak.

A 2001. évi LXIV. törvény 66. § (2) bekezdés alapján készítendő hatástanulmányok tartalmi követelményeit részletesen tartalmazza a 4/2003.

(II.20.) NKÖM rendelet melléklete.

Ugyanezen rendelet értelmében a hatástanulmány régészeti szakterületi részét csak felsőfokú szakirányú végzettséggel rendelkező személy készítheti. A hatástanulmány készítője jogosultságán túl egyben nyilatkozik arról is, hogy a tervezett megoldás megfelel az örökségvédelmi jogszabályoknak és hatósági előírásoknak.

I. Vizsgálat. (Értékelmérés - értékleltár).

I. a.) Történeti leírás, és régészeti örökség.

Nóráp községre vonatkozóan nem készült eddig részletes falumonográfia, így a település történetének és régészeti örökségének értékelésekor csak a szórványosan rendelkezésre álló adatok számbavételén túl, a helyszíni szemléken, azaz a terepbejárásokon tapasztaltakra, támaszkodhatunk.

Történeti leírás.

Elhelyezkedése:

Nóráp község Veszprém megye északi részén, a Bakonyalja és a Kisalföld találkozásánál, a Pápa-devecseri-sík kistájban helyezkedik el. A település 9 kilométerre délre fekszik a térség központjától, Pápától. Pápáról a Dáka felé vezető útról leágazva közelíthető meg. Vasútvonal nem érinti. A település része a 49 településből álló Pápai kistérségnek.

A település etimológiája:

A név feltehetően német eredetű, 1370-ben Norap néven ismert.

Településtörténet:

A települést először 1315-ben említik, amikor Nóráp és Kovácsi határainak bejárásáról tesznek jelentést. 1325-ben Károly Róbert király Nóráp fele részét Zunhur mesternek és fiának adományozza. 1370-ben és 1398-ban két Nórápi nevű egyházi személyt említenek. Nóráp várbirtok, a 15. század második felétől az ugodi vár tartozéka. A 17. századtól leginkább Pápához írják össze. E várak urai birtokolják, utoljára az Esterházy család pápai ága. Az 1488-ban 25 Ft adót fizető faluban 1531-ben 18 adófizető, 4 szegény és 6 pusztá portá volt. 1563-1546 között már csak 9 adófizető portát írtak össze.

1549-ben az Enyingi Török család fosztotta ki mindenükből a nórápi jobbágyokat és tette a falut pusztává. 1556-ban a török elől kellett menekülniük, s a lakosok csak egy év múlva mertek visszamenni. 1565-ben a török felégette, majd 1592-ben elnéptelenedett. 1609-től ismét a lakott helyek sorában találjuk. 1672-ben 17 nórápi gazda adott terményei után tizedet. Lakossága 1698-ban ref. hitű s Pápakovácsi leányegyháza; 1779-ben népének egy része, főleg a jövevények, r. k. hitűek. Iskolája 1771-ben 38 éve áll fenn.

A század végén, de még 1720-ban is lakottsága névleges. Határa kétnyomású, általában termékeny föld. A földművelésen kívül az állattenyésztés ad hasznót, bár a legelő egy része az urasági birkásé. Kereskednek tűzifával, fuvarozni, valamint napszámba Pápára járnak. A falu népének egy része örökös jobbágy, más része szabadmenetelű.

A falu tizede Vaszarkéshez tartozik, s a győri püspök szedeti Kesző várához. Jogszolgáltató fórum az Esterházy család pápai úriszéke. Lakossága 1698-ban református hitű és Pápakovácsi leányegyháza. 1779-ben a lakosság egy része katolikus, főleg a jövevények. Iskolája 1733-tól van.

1935-ben Esterházy Tamás a határból 340 holdat birtokolt, ebből 275 hold a szántó. 1940-ben 231 keresőből 207 a mezőgazdaságban, 16 az iparban dolgozott.

1945. január 1-jén kisközség, Kup kisközséggel együtt a Pápakovácsi Körjegyzőséghez tartozik. 1950. október 22-től 1969. június 30-ig a községben önálló tanács és hivatali szervezet működött. 1969. július 1-től Kéttornyúakkal községi közös tanácsot alkotnak. 1971. április 25-től Dáka községi közös tanácshoz, 1977. április 1-től Pápakovácsi községi közös tanácshoz, 1981. december 31-től Pápakovácsi városkörnyéki községhez tartozott. Jelenleg a Pápakovácsi Körjegyzőséghez tartozik.

A községben 1945 augusztusában kezdődött meg a földosztás. A községben 1953. március 12-én alakult meg a "Búzakalász" Tsz, amely 1956. decemberében megszűnt. A "Március 15." szövetkezet 1953. márciusában alakult, de év végén megszűnt. Az "Összefogás" szövetkezet 1959. február 25-én alakult és 1971. december 31-ig működött. Az 1971. szeptember 18-i közgyűlésen, 1972. január elsejei hatállyal megszavazták az egyesülést a kupi "Egyetértés" szövetkezettel. A jogutód neve Egyenlőség Szövetkezet Kup.

A falu lakossága a kárpótláskor a terület egy részét visszaigényelte. 2001-ben 1 kft, és 11 egyéni vállalkozó működött a faluban, többen Pápára járnak dolgozni. Két kiskereskedelmi bolt található itt, amelyből 1 élelmiszerüzlet. Egy vendéglátóhely működik.

A községben sem óvoda, sem iskola nem működik. A tanulók Pápakovácsiba, vagy Pápára járnak iskolába. Könyvtárában 3000 kötet könyv található. A művelődési ház a község kulturális, művészeti, szórakoztató központja. Az első világháborúban 17, a másodikban 5 fő vesztette életét.

Katolikus templomát 1522-ben említik először. A falu 1698-ban református. 1698. június 9-én Nórápra látogatott Mikos Ferenc győri kanonok, aki az egyházlátogatásról jegyzőkönyvet készített. Írásban rögzíti, hogy a templom boltozott szentélyében megvan az oltár kőlapja, kőből van a szószék, kórusa teljesen elpusztult, kőtornyában egy harangocska függ. Tetőzete szakadozott. Van egy hozzáépített kápolna. Sem ennek, sem a templomnak nincs mennyezete. Paplak nincs. 7 lakott háza van, mindenki református.

Jelenlegi katolikus templomát 1799-ben állíttatta helyre Pauly Mihály. Szent Mihály tiszteletére szentelték fel, búcsúja szeptember 29-én van. A pápakovácsi egyház filiája.

TELEPÜLÉSFEJLETTSÉGI MUTATOK (2001):

Lakások száma: 85 db

Vezetékes ivóvízzel ellátott lakások: 98%

Vezetékes gázzal ellátott lakások: 55%

Telefonnal ellátott lakások aránya 45%

INTÉZMÉNYEK: művelődési ház, könyvtár, orvosi rendelő

RENDEZVÉNYEK: Búcsú - szeptember 29-én

KÖZSZOLGÁLATI ADATTÁR:

Művelődési Ház Kossuth u. 48.

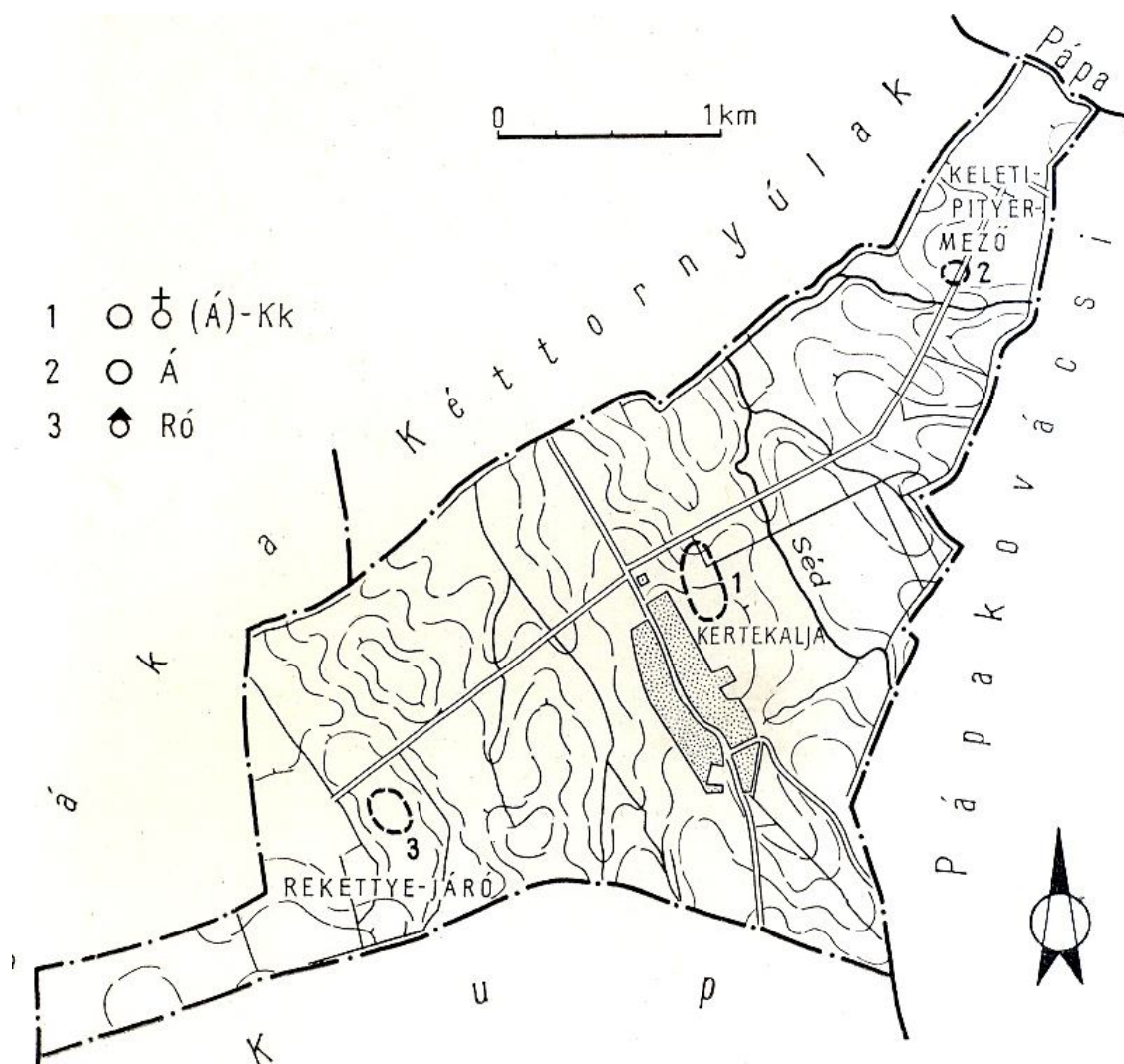
Könyvtár Kossuth u. 48.

Orvosi Rendelő Kossuth u. 48.

GAZDASÁGI ADATTÁR: Pápa és Vidéke ÁFÉSZ 23. sz. Vegyesbolt Kossuth u. 44.

Régészeti örökség.

(Régészeti lelőhelyek).

A Bakonyalja északi végén, 165 m magasan megtelepült egyutcás falu határát megközelítőleg dél-északi irányú, kavicsos, homokos dombhátak alkotják. A Séd völgyében és a száraz völgyekben rétek vannak, a terület legnagyobb része szántóföld.

1. Kertekalja helyen, a középkori település leletei. Hrsz.: 0102

A kissé kiemelkedő, homokos talajú dombon gyűjtött Árpád-kori és későközépkori fazék- és fedőtöredékek a középkori falu szélét jelzik.¹ (DAX-PALÁGYI, 1968.)

1315-ben Nóráp és Kovácsi határainak bejárásáról tesznek jelentést. 1325-ben Károly király Nóráp fele részét Zunkur mesternek és fiának adományozza.² 1370-ben és 1398-ban két Nórápi nevű egyházi személyt említenek.³ Legkésőbb a 15. sz. második felétől az ugodai vár tartozéka,⁴ az a török korban is.⁵ Az 1488-ban még 25 Ft⁶ adót fizető faluban 1531-ben 18 adófizető, 4 szegény és 6 pusztá portá volt. 1536-1546 között már csak 9, 4 adófizető portát írtak össze. 1552-ben és 1556-ban lakatlan. 1557-1588 között 2, 8 portája adózott, a 15 éves háborúban elnéptelenedett. 1609-től újra lakott hely.⁷

Templomának plébánosát 1522-ben említik.⁸ 1698-ban a fallal kerített temetőben álló, egytornyos, boltozott szentélyű templomnak csak a kórusa volt romos.⁹

Irodalom: 1. PHM 68.108.1-5. — 2. REZNER 1893. 615. — 3. KUMOROVITZ 1953. 658. reg.: Norápi János kanonok.; MÁLYUSZ 1951. 5206. reg.: Norápi Tamás győri éneklőkanonok. — 4. REIZNER 1893. 607 (1473), 612-613 (1526, 1532, 1539). — 5. ILA-KOVACSICS 1964. 299. — 6. CSÁNKI 1897. 24-1. — 7. PÁKAY 1942. 121.; ILA-KOVACSICS 1964. 299. — 8. SÖRÖS 1903. 569. — 9. PFEIFFER 1947. 139.; KOPPÁNY 1967. 138.

2. Keleti Pityer-mező Árpád-kori leletek. Hrsz.: 067/3, 071/2, 080.

Az igen alacsony homokdombon kis kiterjedésű Árpád-kori telepre utalnak a felszínen látható cserepek.¹ (DAX-PALÁGYI-TORMA1967).

Irodalom: PHM 67.94.1-2.

3. Kerettyejárá-i római és Árpád-kori leletek. Hrsz.: 016.

A szőlőhegy homokos, kissé kavicsos lejtőjén tegula és imbextöredékeket találtak a kutatók. Vízzintesen kihalóperemű és hornyolt oldalú római kori fazék-, valamint táltöredékek¹ továbbá Árpád-kori fazéktöredékeket² gyűjtöttek a kutatók.

Irodalom: PHM 68.110.1-7. — 2. PHM 68.110.8-9.

4. Azonosításra váró leletek.

Jankó L. közlése szerint az uradalmi kertben két feliratos kő volt elhelyezve.¹ Állítólag a községből római oszloprészek kerültek elő.

Irodalom: Rég. kat. I. 191. — 2. BOGNÁR 1943, 45.; GERECZE 1906. 1041. alapján.

I. b.) Természet, táj, tájhasználat. Településhálózat és településszerkezeti összefüggések.

Pesty Frigyes kéziratos helységnévtárában 1864-ben azt írja: *A határ keleti részben lapányos, nyugotról egy része dombolagos, egy része szinte lapányos.*

Nóráp a Bakony és a Marcal-völgy közötti terjedelmes Pápa-devecseri-sík kistáj középső részén helyezkedik el. A terület tengerszint feletti magasság értelmében közepes helyzetű (165 m), enyhén tagolt síkság. Vízfolyása a Séd patak a Marcallba ömlik. A mélyebben fekvő völgytalpak nedvesebb (gyep, rét, legelő, nádas), az enyhe dombok szárazabb termőhelyek a területhasznosítás számára (szántók, erdők). Megjegyzendő, hogy a 70-es, 80-as években a bakonyi bauxitbányászat jelentős vízhozam csökkenést eredményezett, de a bányászat visszaszorultával a talajvíz szintje fokozatosan emelkedik. A település közigazgatási területén két összefüggő erdőtömb található. Az egyik a belterülettől északkeleti irányban található, a másik a külterület délnyugati szegletében helyezkedik el. Mindkét erdőtömb 25-30 ha nagyságú. Ezen a tájon egykor nagyobb területet foglaltak el az erdők, amelyeket a 18. századig folyamatosan irtottak, s jelenleg a szántóföldi művelés a természetes erdőtársulásokat teljesen visszaszorította, csak a szántóföldeket és földutakat, valamint az árkokat kísérő fás, cserjés szigetek láthatók a tájba. Már Vályi András 1799-ben is azt írta, hogy *erdője tsekély, réttyek, legelőjük is kevés, mivel követsek...*

I. c.) Településkép és utcaképek

A mai község mintegy 170 lakóházból álló falu. Utcaképe a mai dunántúli falusi hagyományokhoz igazodik, túlnyomórészt az utcafrontra épített, földszintes családi házakból áll össze. Nóráp jellegzetes egyutcás település. 1758-ban is egyutcás falu, amelynek két házsorát alsó és felső sornak nevezik. Római katolikus és református temploma uralja a településképet. Előbbi temploma egy kis teresedés közepén helyezkedik el, s ebből adódóan központi szerepet tölt be az őt övező épületekkel együtt a faluképbe. A településen még található pilléres, boltíves tornácú, homlokzati megjelenésükben barokk vonásokat mutató épületek. A házak jelentős része azonban átépült, bár sok közülük hagyományos elemeiben még őrzi az egykor jellemző építészeti hagyományokat.

A település zöldfelületi adottságai jók, amely azt jelenti, hogy elegendően széles közterületi sáv áll rendelkezésre a zöldfelület kialakításához, de ezt az adottságot nem minden esetben használták ki. A közterületeken kevés a fa. Az egységes fasor szinte mindenhol hiányzik, e helyet a településen az örökzöldek dominálnak. A Kéttornyúlak felé vezető út idős nyárból és akácból álló fasora karakteres megjelenésű, a temetőben kiemelendő érték az idős egyedekből álló hársfasor, amely szintén védendő. A belterület északi szegélyén teljesen hiányzik a növényzet, csak a villanyvezetékek dominálnak.

A falu rendezett, ápoltságú megjelenésű, egy „lakható” kistelepülés képét mutatja, ideális hely a falusi turizmus fejlesztésére.

I. d.) Településkarakter.

Nóráp a kisméretű Dunántúli falusias jellegű települések közé tartozik. A falu karakterét meghatározzák azok a gazdasági és társadalmi körülmények, melyek

évszázadok óta jellemzik az itt lakók életét. Lakossága szinte kizárólag a mezőgazdasági termelésből élt, állatot tartott, gabonát termelt és kézművességgel foglalkozott. Piacuk a környező települések, elsősorban Pápa volt. Ipára nem volt és nincs, így megőrizte falusias, nyugodt életteret biztosító környezetét. Épületállományának alakulása is méretéhez igazodott. Lakossága többnyire katolikus és református vallásúak, mindkét felekezet önálló templommal bír.

I. e.) Védeltségek. (Régészeti és építészeti műemléki).

A település közigazgatási határain belül az országos műemléki nyilvántartásban kiemelt régészeti védeltséget élvező lelőhely nem található, de megjegyzendő, hogy a nyilvántartott régészeti lelőhelyek a 2001. évi LIV tv. 11. §-a által meghatározott általános törvényi oltalommal bírnak. (Felsorolásukat lásd az I. a. pont alatt). Az országos védeltségről szóló 2001. évi törvény alapján, a falu belterületén egy templom (római katolikus) van műemléki nyilvántartásban. A településen Helyi Védelemről szóló határozat nincsen.

I. f.) Az örökségi érték és védeltségük viszonya.

Nóráp bel- és külterületén, egy országos védelem alatt építészeti emléke mellett, több olyan örökségi érték található, amelyek jelenleg semmilyen védelmet nem élveznek. Ismert régészeti lelőhelyei kizárólag a külterületeken találhatók ezért a belterületi rendezés nincs rájuk hatással. A külterületeken végzett földmunkáknál fokozott eshetősége van régészeti emlékek előkerülésének a nyilvántartott lelőhelyeken kívül is.

A műemléki védeltséget élvező római katolikus plébániatemplom mellett, a református templom több lakóház, gazdasági épület, faragott kőemléke (útszéli kereszt és szobor, síremlék) van, mely helyi védelmet, de legfőképpen figyelmet érdemel. Javasoljuk az értékleltárunk szerinti szervezet helyi védelem feltételeinek megteremtését.

I.f.1.) Régészeti lelőhelyek:

Nóráp területén az MTA Régészeti Intézete irányításával a Magyarország Régészeti Topográfiája keretén belül készült, és 1972-ben nyomtatásban megjelentetett szisztematikus régészeti topográfia (Magyarország Régészeti Topográfiája 4. kötet: A Pápai és a Zirci járás; a továbbiakban Topográfia). A hatástanulmány a tervezési terület régészeti örökségének vizsgálatakor alapvetően erre, valamint a Veszprémi Megyei Múzeum adattárára támaszkodott.

A település régészeti hagyatéka közepesnek mondható. A mai település Pápa felé eső részén, a jelenlegi belterületen túl, de annak közelében, valamint a Séd-patak medre közötti „Kertekalja” nevű területen találták meg a régész-kutatók a középkori település helyét. Szintén Árpád-kori településre utaló nyomokat találtak a „Keleti-

Pittyér mező” területén, míg a „Rekettyejáró” nevű szőlőhegyen római kori cserépanyag került a felszínre.

I. f. 2) Építésze, köztéri alkotások:

Egyházi épületek:

Nóráp egyházi épületei közül a római katolikus templom műemléki védelem alatt áll, bemutatása a MŰEMLÉKEK címszó alatt történik meg.

Református templom. (H)

Hrsz.: 141.

Története:

1748-ig a r.k. templomnál leírva. Egy katolikus iratból tudjuk, hogy akkor már régóta a reformátusok használták, és azt is tudjuk, hogy a középkori templomról van szó, az írás említi, hogy pápista formára épült. Hogy mikor foglalták el a protestánsok, nem tudjuk, de a tájékozódásban segíthet, hogy a szomszédos Kúp községben az 1618 évi szentlőrinci zsinat anyaegyházat szervez, Nóráp ide is kötődik.

A fent jelzett iratból kiderül még, hogy 1745-ben a reformátusok a régi kat. templomot rendbehozzák, vakolják és "fejérezik" és hogy náddal fedett. Kissé korábbi, 1721. évi tanúvallomások szerint akkor a kovácsi predikátor a kat. formára épített templomukban tart istentiszteletet. 1751-ben gr. Esterházy Ferenc a prédikátort elűzte, a templomot lefoglalta, így került vissza a

katolikusok birtokába. Ettől fogva, 1782-ig, a reformátusok Kéttornyúlakra járnak istentiszteletre. Ellentmond ennek az 1783. évi 1. katonai felvétel, amelyik RK (= reformierte Kirche) felirattal ábrázolja. 1788-ban Kéttornyúlak leányegyháza lett.

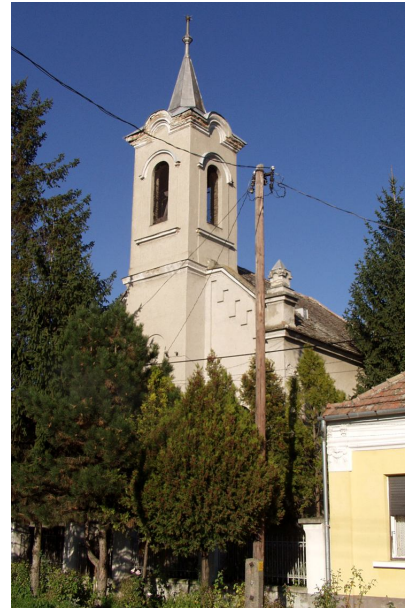
1851-ben Fényes anyaegyházat említ. Az 1857. évi kataszteri térkép a falu északi végén jelöl egy kicsiny, kb. 9 x 7 m méretű imaház-félét, amiről semmi egyebet nem tudunk. Ugyanott épült fel (vagy bővült) 1887-ben a jelenlegi templom.

Jellege:

Községbelsőben, főúton, utcasorban épült telekhatárra a régi oratórium helyén, eklektikus stílusban.

Külseje:

Tömegképzése a templomépítés bevett hagyományait követi. Az architektúra részleteiben a romantika stílusjegyeit alkalmazza, meglehetősen ridegen és nem is következetesen. Például az erősen hang-súlyozott órapárkány nem illeszkedik az

összképbe. Részben előugró középtorony. A bejáratot romantikus előépítmény foglalja magába, zárópárkánnyal fedve. Benne váz-táblázatos kapu félköríves felülvilágító ablakkal. A párkány fölött kis kőtábla: ÉPÜLT I MDCCCLXXXVIII ! IMÁDD ISTENT.

Kórusemeleten nagyméretű vakablak. A felső toronyemeleten félköríves záródású harangablakok parapet- és szemöldökpárkánnyal. Erősen tagozott órapárkány, melyre 8 szögű, nyúlánk bádogsisak ül, csúcsán sokszögű gombócidom csillagos buzogánnyal.

A főhomlokzatot kétoldalt sarokpillér határolja, a kórusra 1-1 körablak nyílik. A homlokfal oromfalként végződik és lépcsős párkány zárja.

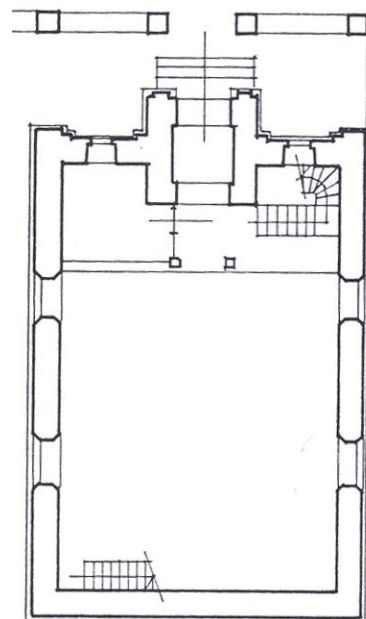
Az oldalhomlokzatok teljesen simák, csak félköríves záródású ablaknyílások bontják meg. Erőtlen párkány fut körül. Hátul üres, bontatlan felület. Hódfarkú cserépfedés. Baloldalt és hátul telekhatáron áll, elől az utcavonalban falazott pilléreken vaskerítés.

Belseje:

Teljesen sima belső nagy belmagassággal és síkfödémmel, magasan elhelyezett félköríves záródású ablakok. Szép eklektikus bejáratú kapu, stílusos vasalással, felülvilágítója csillagmintás üvegosztással. Tölgyfapadok egyszerű profillal. Szép vaskályha. Fa építményű karzat, fa oszlopokon, fejet helyettesítő fűrészelt átmeneti tagozattal. Tömör profilozott betétes mellvéd. Háromkarú falépcső vezet fel ide, fent régi fenyőfa padok.

Berendezése a hossz tengelyre rendezett, oltár és szószék a hátsó (mintegy szentély) falon. A belső tér arányai teszik lehetővé ezt a megoldást, és ehhez igazodik a csak egyik végén épített kórus. A szószék finom, kecses, eklektikus fa építmény, könnyed lépcsővel és korláttal, tömör, de súlytalan mellvéddel,

kellemes ívelésű szószék kosárral. Hangvetője jól illeszkedik a képhez. Előtte kis faoltár-asztal, harmónium. Függesztőműves fedélszék, a toronyban két harang.

Lakóházak, gazdasági épületek:

A település lakótelkei szalagtelkek és fésűs elhelyezkedésűek. Általános az utcavonalra való építés, bár az újabb épületeknél kis előkert is megjelenik. A faluközpontban előfordul az utcával párhuzamosan épített épület. A lakóházzal szemben ólak, kút, kiskert található. A telek hátsó része leválasztva, ez a terület művelés alatt áll.

Hagyományos a vályogtégla és a kő építkezés, később az égetett téglafalazat. A hagyományos épületek tetőszerkezete a keresztgerendákra ültetett nyeregtető, esetleg oldalszelemenen erősítéssel. A födém szerkezet felül borított porfödém, zsuppal, illetve náddal fedve. Napjainkban csak égetett cseréptetőt, illetve palát látni a házakon. Igen kevés számú régi lakóházállománya jelenleg nem régibb 100 évesnél, általában az 1900-as évek után épültek.

Lakóépületeinek számának alakulása: 1869-ben 248; 1890-ben 385; 1910-ben 368; 1930-ban 346; 1941-ben 367; 1949-ben 369; 2000-ben 85.

A településen nyilvántartásban vett épületek: Kossuth Lajos utca 16 (152), 35 (24), 36 (141), 38 (138), 54 (119), 60 (116), 65 (49), 68 (112), 70 (109), 83 (63) sz. lakóházak.

16.

35.

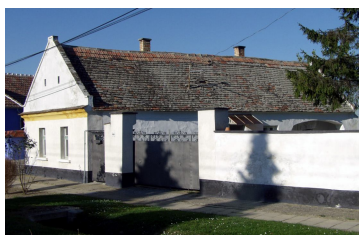
36.

38.

54. 60. 65.

68.

70.

83.

Helyi védelmi javaslat.

Helyi védelemre javasolt (**H**) épületek: Kossuth Lajos utca 35, 38, 54, 60, 65, 68. számú lakóépületek.

Megjegyzés:

* Javaslatunk a helyi védelemről csak informatív jellegű. A helyi védelemről szóló határozat meghozatala előtt javasolt a kiemelt örökségi értékek szakmai vizsgálatát elvégezni, melynek függvényében a védelemre kijelölt emlékek listája megváltozhat. Az épületekről és motívumaikról részletes fotók és rajzok készítenők, azok az engedélyezési terv részét kell, hogy képezzék.

* A helyi védelem alatt álló köz- és lakóépületek külső megjelenését, utcai és udvari homlokzatuk stílusjegyeit, oromfalakat, oszlopos tornácokat, nyílászárókat meg kell tartani.

1. Kossuth Lajos u. 35. (**H**)

Hrsz. 24.

Téglából épült lakóépület. Falazata vakolt, fehérre meszelt. Alaprajzát tekintve egysoros, háromosztatú (szoba, konyha, kamra) épület, egy központi bejáratral. A földémszerkezet a falra fektetett sárgerendákra támaszkodik. Tetőszerkezete szelemenes. Tetőformája elől kontyolt, hátul nyeregtető. Héjazata tetőcserép, két udvarra néző padláslyukkal. Utcafrontján két szalagkeretes ablak és egy szalagkeretes ajtó. Ajtaja előtt két fokos lépcső. Ablakai felett a vidékre jellemző vakolt szemöldökpárkány. Homlokzatát az oldalfal tetőzetének vonalánál magasabbra falazták. Az ilyen jellegű homlokzat-kialakítás a tetőzet és a falazat arányainak megbontásával a falazatot teszi hangsúlyossá. Homlokzata vakolatdíszes. Baloldalon, udvarra néző oldalfala előtt mellvédes vagy mellvéd nélküli tornác. Tornácának árkádsora félköríves, négyszögletes keresztmetszetű pillérei a fejezet közvetítésével kapcsolódnak az őket összekötő boltozathoz. Széles vaskapuját határoló, magas falazatú, cserépborítású oszlopa egyik oldalon a homlokzattal egybeépített, másik oldalon téglalapírt falazathoz illeszkedik. Az utcakép utcavonalas beépítésű, az épületek homlokzata az utcáig nyúlik. Az épület népi építészeti szempontból figyelemre méltó, néprajzi értéket képvisel.

2. Kossuth Lajos u. 38. (H)

Hrsz. 138.

Téglából épült lakóépület. Falazata a homlokzaton vakolt, szürkésfehérre festett, udvarra néző oldalán vakolatlan. Falazatának lábazata sötétebb, szürke színű. Alaprajzát tekintve egysoros, háromosztatú (szoba, konyha, kamra) épület, egy központi bejárattal. A

gazdasági épületek közvetlenül a lakóházhoz vannak építve. A födém szerkezet a falra fektetett sárgagerendákra támaszkodik. Tetőszerkezete szelemenenes. Tetőformája elől kontyolt, hátul nyeregtető. Héjazata tetőcserép, három udvarra néző padláslyukkal. Utcafrontján két ablak és egy ajtó. Ajtaja előtt két fokos lépcső. Ablakai kapcsolt gerébtokosak, kétrétegűek, két nyílászárnyasak. Ablakai felett a vidékre jellemző vakolt szemöldökpárkány. Homlokzatát az oldalfal tetőzetének vonalánál magasabbra falazták. Az ilyen jellegű homlokzatkialakítás a tetőzet és a falazat arányainak megbontásával a falazatot teszi hangsúlyossá. Homlokzata dísztelen. Jobb oldalon, udvarra néző oldalfala előtt mellvédes vagy mellvéd nélküli tornác. Tornácának árkádsora félköríves, négyszögletes keresztmetszetű pillérei a fejezet közvetítésével kapcsolódnak az őket összekötő boltozathoz. Széles vaskapuját határoló, magas falazatú oszlopa egyik oldalon a homlokzattal egybeépített, másik oldalon téglalapírt falazathoz illeszkedik. Az utcakép utcavonalas beépítésű, az épületek homlokzata az utcáig nyúlik.

3. Kossuth Lajos u. 54. (H)

Hrsz. 119.

Utcai homlokzatán feltüntetett évszám szerint 1907-ben építették. Téglából épült lakóépület. Falazata vakolt, sárgára festett. Falazatának lábazata sötétebb, szürke színű. Alaprajzát tekintve egysoros, háromosztatú (szoba, konyha, kamra) épület lehet egy központi bejárattal, vagy több családnak

is otthont adó hosszúház külön bejáratú helyiségekkel. A födém szerkezet feltehetően a falra fektetett gerendákra támaszkodik. Tetőszerkezete valószínűleg szelemenenes. Tetőformája nyeregtető, héjazata tetőcserép, jobb oldalon négy padláslyukkal. Utcafrontján két szalagkeretes ablak és egy ajtó. Ablakai kapcsolt gerébtokosak, kétrétegűek, kétharmad-egyharmad arányban osztottak, két nyílászárnyasak. Ablakainak szalagkerete fehérre festett füleskeret, felül középen zárókőutánszat. Oromzata téglalapírt, háromszög alakú, macskalépcsős, farkasfogas

kontúrkiképzésű. A macskalepcsős oromháromszög alatt vakolatpárkány, rajta tetőcserép. Oromzatán két egymástól távol eső, keretbe foglalt, hosszúkás szellőzőnyílás. Baloldalon, udvarra néző oldalfala előtt feltehetően eresz vagy tornác. Jobb oldalon, hosszabbított eresze a homlokzattal egybeépített falazatra támaszkodik. Széles deszkakapuját téглаépítésű, magasra falazott kerítés, és hozzáépített, négyszögletes keresztmetszetű oszlop határolja. Az utcakép utcavonalas beépítésű, az épületek homlokzata az utcáig nyúlik. Leromlott állapotú, felújításra szorul.

4. Kossuth Lajos u. 60. (H)

Hrsz. 116.

Feltehetően téglából épült lakóépület. Falazata vakolt, fehérre meszelt. Falazatának lábazata sötétebb, szürke színű. Alaprajzát tekintve egysoros, háromosztatú (szoba, konyha, kamra) épület lehet egy központi bejárattal. A födémszerkezet feltehetően a falra fektetett gerendákra támaszkodik. Tetőszerkezete valószínűleg szelemenés. Tetőformája nyeregtető, héjazata tetőcserép. Utcafrontján két szalagkeretes ablak és egy ajtó. Ablakai kapcsolt gerébtokosak, kétrétegűek, kétharmad-egyharmad arányban osztottak, két nyílászárnyasak. Homlokzata dísztelen. Oromzata téглаépítésű, háromszög alakú, macskalepcsős, farkasfogas kontúrkiképzésű. Az oromháromszög szögletes csúcsban végződik, alatta vakolatpárkány. Oromzatán két egymástól távol eső, hosszúkás szellőzőnyílás. Jobb oldalon, udvarra néző oldalfala előtt feltehetően eresz vagy tornác. Téглаépítésű, középmagas kerítése a homlokzattal egybeépített, széles vaskapuját a kerítés falazatával egybeépített négyszögletes keresztmetszetű oszlop határolja. Az utcakép utcavonalas beépítésű, az épületek homlokzata az utcáig nyúlik. Felújításra szorul.

5. Kossuth Lajos u. 65. (H)

Hrsz. 49.

Feltehetően téglából épült lakóépület. Falazata vakolt, vörösre és sárgára festett. Falazatának lábazata sötétebb, szürke színű. L alaprajzú épület egy központi bejárattal. A födémszerkezet a falra fektetett gerendákra támaszkodik. Tetőszerkezete szelemenés. Héjazata hornyolt tetőcserép, utcára néző oldalán két padláslyukkal. Utcafrontján négy

szalagkeretes ablak. Homlokzata vakolatdíszes, pilasztort utánzó, sárgára festett falsávok tagolják. Ablakainak szalagkerete sárgára festett. Téglalapítású, fedeles, magas falazatú kiskapuja a homlokzathoz hozzáépített. Az utcakép laza sorházasszerű beépítésű, vagyis az épületek hossziránya megegyezik az utcával, széles frontjukkal fordulnak kifelé, a járdáig nyúlóan, de rövid oldalukkal nem érintkeznek. Felújításra szorul.

6. Kossuth Lajos u. 68. (H)
Hrsz. 112.

Feltehetően téglából épült lakóépület. Falazata vakolt, fehérre meszelt. Falazatának lábazata sötétebb, szürke színű. Alaprajzát tekintve egysoros, háromszögletű (szoba, konyha, kamra) épület lehet egy központi

bejárattal. A födém szerkezet feltehetően a falra fektetett gerendákra támaszkodik. Tetőszerkezete valószínűleg szellemenyes. Tetőformája nyeregtető, héjazata tetőcserép, udvarra néző oldalán két padláslyukkal. Utcafrontján két ablak. Ablakai kapcsolt gerébtokosak, kétrétegűek, kétharmad-egyharmad arányban osztottak, két, felső harmadukban egy nyílászárnyasak. Oromzata téglalapítású, háromszög alakú, dísztelen. Az oromháromszög alatt vakolatpárkány, rajta tetőcserép. Oromzatán, kb. a torokgerenda magasságában, két egymástól távol eső, szögletes formájú szellőzőnyílás. Az oromháromszög szögletes csúcsban végződik. Homlokzata az oromháromszög alatti vakolatpárkány alatt vízszintes sávban fehérre festett. Vaskapuját téglalapítású, magasra falazott kerítés, és hozzáépített, négyszögletes keresztmetszetű oszlop határolja. Az utcakép utcavonalas beépítésű, az épületek homlokzata az utcáig nyúlik.

Térplasztika:

Egyházi jellegű kisplasztika (Kőkeresztek, köztéri szobrok):

1. Faluszéli kereszt 1881-ből. (H)

Helye:	A Kup felől érkező bekötőút bal oldalán, a falu szélén.
Anyaga:	Homokkő
Kőfaragó neve:	Ismeretlen
Felirata:	Isten dicsőségére / KISS JAKABNÉ / állította / 1881.
Leírása:	Léckerítéssel körülvéve. Alsó, hasáb alakú részének homlokoldalán ívesen záródó mélyített tükröben az imádkozó Mária domborművű szobra. Vastag pereme felett, tulipánmotívumú talpból induló, íves szárvégződésű keresztben, INRI felirat alatt fém korpusz.
Állapota:	Közepes

Javaslat: Restaurálása javasolt.

2. Útszéli kereszt 1919-ből.

Helye: A falu belterületén, a 67. számú ház előtt áll.
Anyaga: Homokkő, műkő.
Kőfaragó neve: Ismeretlen
Felirata: Isten dicsőségére állította / PINCZ JAKAB és neje / MASSZI KATA / 1919.
Leírása: Kettős tagolású kereszt. Hasáb alakú, egyszerű kivitelű alsó részének homlokoldalán mélyített szoborfülke, benne az imádkozó Mária népies szobra. Vastag-húsú párkánya felett sima kereszt, rajta korpusz.
Állapota: Közepes.
Javaslat: Konzerválása és a talapzat kicserélése javasolt.

3. Templomkereszt 1929-ből. (H)

Helye: Római katolikus templom előtt.
Anyaga: Homokkő
Kőfaragó neve: Ismeretlen
Felirata: DICSÉRTESSEK / A JÉZUS KRISZTUS / 1929.
Leírása: Hármastagolású kereszt. Egyszerű hasáb alakú alsórész, rajta az íves párkánnyal záródó középrész, melynek homlokoldalán, mélyített tükörben felirat. Az íves szárvégződésű talpas keresztben korpusz.
Állapota: Szépen felújítva.
Javaslat:

4. Faluvégi kereszt 1944-ből.

Helye: A Dáka-Pápa felé vezető főutca (Kossuth L. utca) végében, az út bal oldalán.
Anyaga: Homokkő
Kőfaragó neve: Ismeretlen
Felirata: DICSÉRTESSEK A JÉZUS KRISZTUS 1944.
Leírása: Lapos, hasáb alakú alsó részén íves párkánnyal záródó középrész, melynek homlokoldalán felirat van. Hegyes szárvégződésű talpas keresztben INRI felirat alatt korpusz.

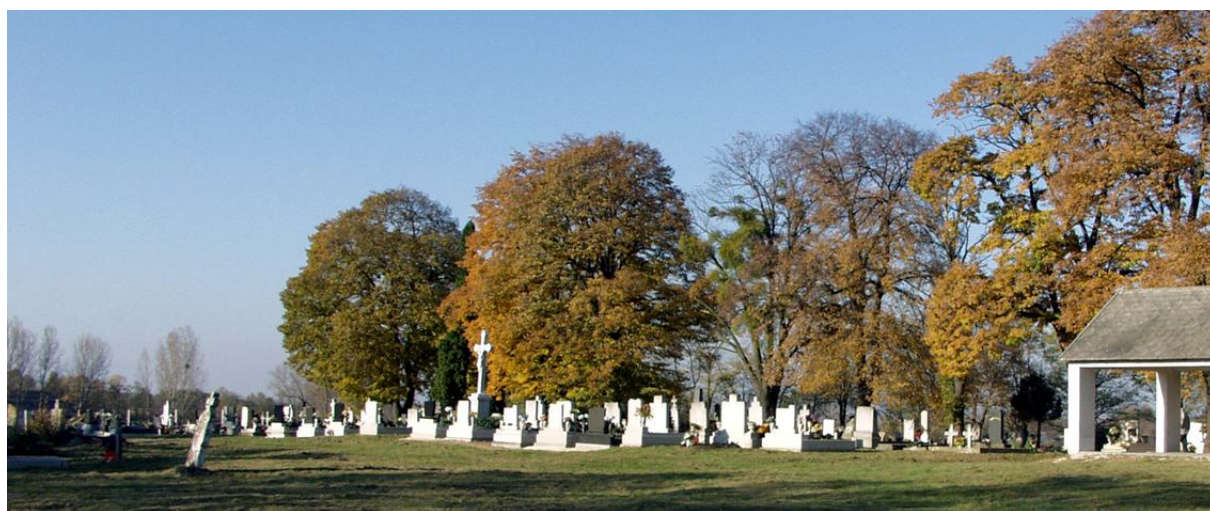
Állapota: Közepes.
Javaslat: Konzerválása javasolt.

5. Temetőkereszt (felújítva2002-ben).

Helye: Községi temetőben áll.
Anyaga: Homokkő, műkő.
Kőfaragó neve: Ismeretlen
Felirata: MEGVÁLTÓ JÉZUSUNK / ADJ ÖRÖK NYUGALMAT / AZOKNAK AKIK SZENT / NEVEDEL HALTAK MEG / FELÚJÍTATT / NÓRÁP ÖNKORMÁNYZATA / 2002 / NOVEMBER 1.
Leírása: Egyszerű, hasáb alakú alsó részének homlokoldalán fehér márványtáblán felirat. Felette sima, karéjos szárvégződésű kereszt, rajta újabb keletű korpusz.
Állapota: Felújítva
Javaslat:

Temető és sírjelei:

A falutól távolabb, a pápakovácsi felé vezető út bal oldalán nagykiterjedésű községi temető, ahol a reformátusok és a katolikusok külön részben temetkeznek. Régi sírjelei kicserélődtek, az újabbak jellegtelenek. Néhány márvány síremlék mellett két régi sírkő a katolikusok által használt részben. Kőfaragó nevek főleg a pápai műhelyekre utalnak.

1. Kotsi Annak síremléke 1850-ből. (H)

Helye: Községi temető, annak bejárata közelében.
Anyaga: Homokkő
Kőfaragó neve: Ismeretlen
Felirata: Megkopott, csak részlegesen olvasható: ... KOTSI ANNA... / Megh. 1850.../
Leírása: Földbe süllyedt alsó részén kettős osztatú sírjel. Hasáb alakú alsó

részének homlokoldalán felirat nyomaival, rajta pajzs alakú sírjel, melyet nagyméretű karéjos szárvégződésű kereszt koronáz.

Állapota: Közepes.

Javaslat: Konzerválásra és helyi védelemre javasolt.

2. Rosenberg Norbert sírjele 1864-ből. (H)

Helye: Községi temető, a temetőkereszt közelében.

Anyaga: Vörös homokkő

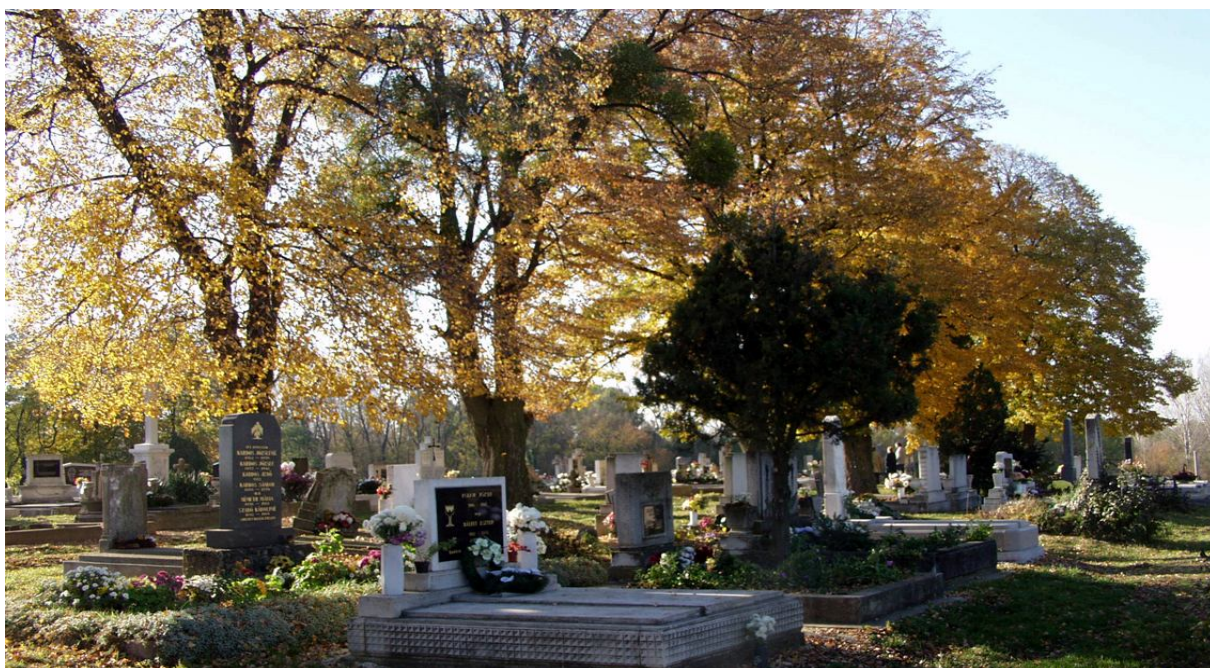
Kőfaragó neve: Ismeretlen

Felirata: *Itt nyugszik / ROSENBERG NORBERT / Megh. 1864-ik év április 1-én / Életének 57-ik évében. / Béke poraira.*

Leírása: hasáb alakú sírjel, melyet nagyméretű kereszt koronáz. Alsó felének homlokoldalán ívesen záródó és mélyített tükörben zsinórirásos felirat.

Állapota: Jó.

Javaslat: Helyi védelemre javasolt

I. g.) **MŰEMLÉKEK.** Védelem alatt álló műemlékei:

1. Római katolikus templom.

Műemléki nyilvántartási száma: 5087.

Címe: Kossuth Lajos u.

Hrsz: 37.

Titulusa: Szent Mihály. Búcsú: szeptember 29.

A középkorban egyházas hely, 1522-ben említik plébánosát. Temploma súlyos károkkal ugyan, de átvészelte a török időket. Az 1698. évi visitáció jegyzőkönyve nem tudta megállapítani, kinek a tiszteletére szentelték. Szentélye akkor boltozott, benne az oltár kőlapja, épített

szószéke van, kórusa teljesen elpusztult. A toronyban egy harangocska függ, tetőzete szakadozott. Egy kápolna épült hozzá, de nincs teteje, akárcsak a templomhajónak. Egyébként a falu zömmel katolikus, a templom is az ő kezükön van. Egy 1748. évi akta református templomnak mondja, de "pápista formára" épült, 1745-ben vakolták, csak náddal fedett. Egybehangzó ezzel az 1721. évi tanúvallomási jkv., mely szerint a kovácsi protestáns predikátor tart itt istentiszteletet a kath. formára épített templomban. Hogy a katolikusok hol gyakorolják ez időtájt vallásukat, nem kerül szóba. De kezdenek megerősödni, hiszen 1750-ben harangot szentel számukra a sümegi ferences házfőnök. Az 1773. évi összeírás ref. templomot talál, holott úgy tudjuk, gr. Esterházy Ferenc 1751-ben a templomot visszafoglalta.

Az 1779. évi visitáció jkv-e nem említi, hogy idegen kézen lenne. Írja viszont, hogy Kovácsi filiája és Szt. Mihály arkangyal tiszteletére szentelték, de hogy mikor alapították és ki, most sem tudják. Oltárköve sértetlen, jó állapotban van, rajta 6 fa gyertyatartó, harangja 135 font.

A régi templom több mint 30 éve (az 1700-as évek végén) romokban hever, írja a kovácsi plébános 1832-ben, és nehezményezi, hogy a hívők akarata ellenére ennyi ideje nélkülözik. Az első lépést akkor ez ügyben gr. Esterházy Károly tette, elrendelte egy 700 fős templom tervezését és megígérte a hozzávaló anyagokat. Pauly Mihály átalakítási tervét 1799-ben hagyta jóvá, némi módosítással. A megvalósítás azonban még sokáig várat magára. Egy másik, 1832 évi "alázatos tudósítás" az előirányzott materiálék értékét 4.786 forintban, a mesterek munkadíját 4890 forintban irányozza elő. A harmadik levél u.e. évből a kovácsi plébános referátuma: az új templomot (nem restaurálásról ír) a régi romjai helyén kívánják felépíteni, és kéri a püspöktől a jóváhagyást a csatolt költségvetés szerint. Amit meg is kaptak. Végre 1835-ben elkészül, A főesperes készült a most újjáépített templom megáldására. Az 1783. évi 1. katonai felvételen felismerhető, de keletelt elhelyezéssel és RK (= reformierte Kirche) felirattal. Az 1857. évi kataszteri térkép helyén és kontúrhelyesen jelöli, de még sekrestye nélkül.

Jellege:

Községközpontban, főút tengelyében, szabadon áll, jó rálátással, ÉK-DNY tengelyállással. A falukép meghatározó eleme. Klasszicista stílusú.

Külseje:

Kiegyensúlyozott tömegű, minden pompától mentes, racionális építmény, hűvös összhatású.

Homlokzati középtorony, csak az éppen szükséges magassággal, rizalitszerűen a torony síkjából csekély előállással. Toronyemeletenként teljesen sima keretezés veszi körül a falmezőket. A tömegek, azon belül az architektonikus elemek arányosak, szabályszerűek és hűvösen mértéktartóak. Még kianalizálható a későbarokk copf irányzata, de hangulata már a klasszicizmust idézi. Szegmensíves záródású, keretezett nyílásban a főbejárat: váz-táblázatos fakapu az eredeti vasalással. Fölötte nagyméretű, ugyancsak szegmensíves kórusablak. Körülfutó klasszicizáló, keskeny főpárkány zárja az alsó szintet. Fölötte kör alakú padlásablak, majd osztópárkány fölött az utolsó toronyemelet félköríves záródású harangablakkal. Egyenes zárópárkány fejezi be a tornyot, azon 8 szögű falazott toronysisak, csúcsán gömb és kereszt. A hajó bütüfalát egyenes-ferde oromfal képezi. Az oldalhomlokzatok a főhomlokzattal azonos elvek szerint szerkesztettek, azzal teljes képi egységben. A hajó menetei a homlokzatra kivetítve tagolatlan keretezéssel mezőkre osztott, akárcsak a főhomlokzatnál, de itt az ablakok keretezés nélküli nyílásokban ülnek. Mindössze ennyi az a többlet amivel a főhomlokzatot kiemeli.

Az utólagos sekrestye stílusjegységre törekvően, hasonlóan épült. Újonnan létesített épületnek tűnik, semmi nem utal arra, hogy helyreállítás lenne. Nyilván Pauly terve és annak 1799. évi keltezése okoz félreértést a szakirodalomban, (ott 1799. évi restaurálásról van szó). Az épület sok hasonlatosságot mutat a szomszédos Kúp községben nem sokkal később épített r.k. templommal.

Belseje:

Egyhajós, két menetes. A meneteket fejezetes, lábazatos vég- és középpillérek határolják. Kissé nyomott íves hevederek ülnek rájuk, azokon pedig csehsüveg boltozat. Sok osztású, eredeti faablakok.

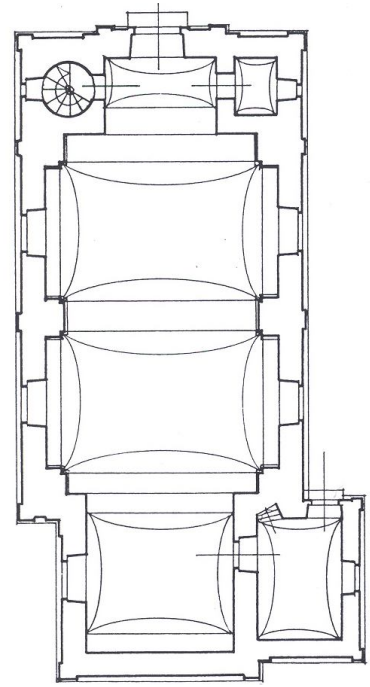
Félköríves diadalív választja el a keskenyebb szentélyt. Mintegy a pillérfejezetek folytatásaként szalagszerű párkány futja körül, a szentélyablak azonban belemetsz. Ez a motívum ilyenformán alkalmazva bizonyos elidegenedést jelent a szigorú klasszicizmustól, de ugyanez igaz magára a pillérfej és a

szalagpárkány nem szabályszerű profiljára is. A szentély egyenes záródású és csehsüveg boltozatos. Váz-táblázatos keményfa belső ajtók.

Oltára: fa stipesen fa retabulum, méreteivel és díszítésével hangsúlyozott tabernaculum. Ez utóbbi empire díszítő elemeivel szinte az egyetlen, ami túllép a használhatóság racionalitásán. Fölötte oltárkép: egyszerű, íves keretben a védőszent alakja, olajfestmény, meglehetősen kemény kontrasztokkal. 3-3 nagy réz gyertyatartó. A diadalív előtt 1-1 nem jelentős szoboröntvény - egyik a szószék helyén, annak kosarán. Az egyik középpilléren József a kis Jézussal, olajfestmény a 19. sz. elejéről.

A kórust nyomott kosáríves boltöv tartja, fölötte - a toronyalj fölött - csehsüveg boltozat, ugyanúgy a kórus fölött is. A kórus nem az utolsó hajómezőt osztja szintekre, hanem csakis a torony területére terjed ki. Így a templomtér felől meglehetősen zárt hatású, a diadalívhez hasonló, de annál kisebb ívvel nyílik meg a hajó felé. Ez indokolja a nagyméretű kórusablakot is. Falazott mellvéd, melyre az orgona klaviatúrája ül ki. Orgona Peppert Nándor és fia műhelyéből. Fa csigalépcső vezet fel ide. Függesztőműves fedélszék állószékes rendszerrel kombinálva.

Lh.) Természeti örökség emlékei:

Nóráp közigazgatási területén országos, vagy helyi jelentőségű védett természeti terület nem található. Az egyedi tájértékek az általános tájvédelem körébe tartoznak. Utalnak a település történetére, vallási, gazdálkodási hagyományaira és fontos szerepük van a település identitástudatának fejlesztésében. Minden egyedi tájértéknek közösségi jelentőséggel kell bírnia, környezetével együtt értelmezendő.

Védendő külterületi részek a természeti területek, amelyek a közigazgatási terület északkeleti részén helyezkednek el. Természetvédelmi szempontból értékes erdő- és gyepterületek tartoznak ide. A Kéttornyúlak felé vezető út idős nyárból és akácból álló fasora hiányosan is karakteres megjelenésű.

A belterület délkeleti határában található temetőben értékes növényzetet találunk. Kiemelendő érték az idős egyedekből álló hársfasor, amely védendő tájérték.

I. i.) Területhasználat és területi állapot a kulturális örökség összefüggés-rendszerében:

Nóráp régészeti lelőhelyei – az 1. sz. kivételével – külterületen találhatók, ezért a belterületi rendezés nincs rájuk hatással. A régészeti lelőhelyek területének egy részén mezőgazdasági művelés folyik. Ez közvetlenül nem semmisíti meg ugyan a lelőhelyeket, de hosszú távon észrevehető és visszafordíthatatlan károsodást okoz bennük.

Az épített örökség emlékei és környezetük általában megfelelő állapotban vannak. Műemléki védelem alatt álló épülete, és annak környezete megfelelő állapotban, a településen álló kőkeresztek közül a római katolikus templom előtt állót, illetve a temetőkeresztet az elmúlt években restaurálták, a többi hasonló emlék konzerválása még megoldásra vár. Régebbi lakóépületei közül több felújított állapotban van, látni egy-két szépen megőrzött, illetve felújított lakóházat a faluban, de vannak olyan régi épületek is, amely felújítást igényel(ne). Községi temetője rendezett, fásítása azonban javasolt.

II. Változtatási szándékok

II. a.) Településhálózati és tájhasználati változás

A vizsgált területen nagyobb változtatási szándékról nincs tudomásunk. A faluban az elmúlt években nem túl sok új építkezés történt. A jelenlegi rendezési terv egyetlen lakóterületet von be a fejlesztésbe, amelyik a Kossuth utcától jobbra, a jelenlegi hátsor mögött tervezik. Ezért a jelenlegi településhálózat, illetve a természeti környezet mai állapotához képest jelentősnek mondható változást nem szenved. Figyelni kell azonban arra, hogy ez a terület határos a középkori Nóráp településnek helyével, ezért a fejlesztés során régészeti szempontból ez külön figyelmet érdemel. Figyelmet kell fordítani továbbá a mezőgazdasági ágazati változásokat kísérő fölmunkákra, melyek esetenként régészeti lelőhelyeket is veszélyeztethetnek.

II. b.) Településszerkezeti, területhasználati és beépítettség változás

A jelenlegi épített örökség és a település visszafogott természeti adottságainak ismeretében, az elkövetkező időszakban a (mező)gazdasági lehetőségek mellett, az idegenforgalomban rejlő adottságok, legfőképp a falu pihenőfunkciójának erősödésével lehet számolni. Nóráp jelenlegi településszerkezetének és a tájban kialakult tradicionális faluképének megőrzése fontos feladat, minek során elsősorban az építészeti szabályozással, a tájidegen beépítések megakadályozására kell a

hangsúlyt fektetni. Nóráp belterületén őrizni a régi házakat, a szép és értékes templomokat és azok környezetét, s felmérve az idegenforgalomban rejlő lehetőségeket, a fejlesztések az adottságok függvényében kell, hogy történjenek.

Véleményünk szerint az egyedi, sajátos hangulat megtartása lehet egyik olyan vonzerő, amely a település megmaradását, ugyanakkor fejlődését meghatározhatja.

A rendezési tervben feltüntetett új lakóterületek, illetve azokat kiszolgáló új utcahálózat a történeti főutcától (Kossuth utcától) elkülönítve lett kialakítva, így a jelenlegi hagyományos faluképre nincsenek káros hatással.

II. c.) Infrastrukturális változás

A rendezési terv a közműhálózat fejlesztésével, a hulladékgazdálkodás megoldásával, illetve az úthálózat bővítésével számol. Új utcák csak azokon az akcióterületeken jelennek meg, ahol új telkek kialakítása lett tervezve.

II. d.) Népeség, életmód, társadalom, kultúra változása

Népeség:

A település népségének alakulásáról csak a török idők után vannak megbízhatóbb adataink. Régészeti kutatások tanúsága szerint, már a rómaiak idején lakott hely, majd a középkorban a mai település szomszédságában volt Nóráp települése. A török alatt kipusztult lakossága helyére a 18. században új telepesek érkeztek. Lakossága a 17. században előbb református, majd a katolikus hitűek is számban megerősödnek. A 20. század végére Nóráp lakosságának a száma, eléri történetének maximumát, 1890-ben 535-en éltek a településen, ezt követően számuk folyamatosan csökkent, 2000-ben 251 fő élt a településen.

Nóráp lakossága számának időbeli alakulása: 1785-ben 332 fő, 1829-ben 410 fő, 1857-ben 400 fő, 1869-ben 487 fő, 1890-ben 535 fő, 1910-ben 469 fő, 1930-ban 487 fő, 1949-ben 444 fő, 1960-ban 341 fő, 2000-ban 251 fő.

Életmód-társadalom:

A középkorban Ugod várbirtoka, s ekkor a 17-ik századig Ugodhoz tartozik, amikor általában Pápához írják össze. E várak urai birtokolják, majd az Esterházy család pápai ága szerzi meg birtoklási jogát. A török alatt teljesen elnéptelenedett, csak 1609-ben sorolják legkorább a lakott falvak közé. A falu lakosságának egy része örökös jobbágyság, más része szabadmenetelű. Lakossága az évszázadok során őstermelésből élt, s még 1910-ben is 88,4%-a élt ebből, s ez az arány 1960-ban alig változott amikor a lakosság 80,6%-a mezőgazdasági tevékenységet folytatott.

A községben 1945 augusztusában kezdődött meg a földosztás. A községben 1953. március 12-én alakult meg a "Búzakalás" Tsz, amely 1956. decemberében megszűnt. A "Március 15." szövetkezet 1953. márciusában alakult, de év végén megszűnt. Az "Összefogás" szövetkezet 1959. február 25-én alakult és 1971. december 31-ig működött. Az 1971. szeptember 18-i közgyűlésen, 1972. január elsejei hatállyal

megszavazták az egyesülést a kupi "Egyetértés" szövetkezettel. A jogutód neve Egyenlőség Szövetkezet Kup.

Kultúra változása:

A lakosság szokásai, életvitele az évszázadok alatt a helyi hagyományokat követve, a népi kultúra szellemkörébe gyökerezett, ahhoz igazodott. Iskolájáról 1771-ben azt írták, hogy immár 38 éve fennáll.

A községben jelenleg sem óvoda, sem iskola nem működik. A tanulók Pápakovácsiba, vagy Pápára járnak iskolába. Könyvtárában 3000 kötet könyv található. A művelődési ház a község kulturális, művészeti, szórakoztató központja.

A római katolikus templom mögött áll a világháborúkban elhunytak kőből faragott emlékműve, melyet Vida János pápai kőfaragó szobrász készített 1930-ban, s melyre 1994-ben új feliratos táblát helyeztek a II. világháborúban elesettek neveivel. A római katolikus templom falán emléktábla látható, amely felirata szerint P. Szalai Jeromos (1896-1964) emlékére avatták fel 1996. április 14-én, a „hálás francia foglyok.” Nóráp szülöttje Sinkay József (1757-1821) 1810-től veszprémi kanonok, 1811 és 186 között szemináriumi igazgató.

III. Hatáselemzés

III. a.) Történeti településhálózati következmények

Területének környezete már az Árpádkortól lakott, alakulásáról, illetve fejlődéséről csak a 18. század második felétől kezdődően vannak pontosabb adatok. A változékonyság, a fejlődés, a megtorpanás, vagy a visszaesés jellemzi a község életét. Az évszázadok során látványos fejlődést nem mutatott, falusias, nyugodt környezete máig a legmarkánsabb és megőrizendő értékei közé tartozik. A 18-ik században egyutcás település, s ezt a településformát megőrizte napjainkig is.

III. b.) Természeti, táji hatások

A település szerkezetére új természeti vagy táji hatások nem várhatók. Az eddig megismert régészeti lelőhelyek közül csak a középkori falu területe kerülhet megbolygatásra a közelébe kijelölt új lakóterület megvalósítása esetében.

II. c.) Településkép feltárulásának változásai

A z elkövetkezőkben a településkép feltárulkozásában változás nem várható.

III. d.) Régészeti emlékek feltárhatóságának, megmaradásának, bemutathatóságának vagy pusztulásának lehetőségei

Nóráp község területére eső, itt nyilvántartott és azonosított lelőhelyek száma: 4. A falu kül- és belterületén számolni kell további, jelenleg még nem ismert régészeti lelőhelyek előkerülésével is. A lelőhelyek területeinek többsége szántókon, illetve új, kialakulóban levő lakóterületeken található, így régészeti szempontból

veszélyeztetett, a fokozott emberi tevékenységek károsító következményeinek van kitéve.

Jelenleg egyetlen nórápi lelőhely esetében sem látszik fontosnak a fokozott régészeti védelem kimondása. A későbbiekben azonban szóba jöhet fokozott védelemre való felterjesztés. A védelemre bárki nyújthat be kezdeményezést a KÖH területileg illetékes irodájához vagy a KÖH Nyilvántartási és Tudományos Igazgatóságához. A szükséges jogi eljárásról a KÖH tud további információval szolgálni. Megjegyzendő még, hogy bár a művelést korlátozni egyszerű határozattal nem lehet, a lelőhely rongálása büntetendő cselekmény. A helyszínen készített dokumentáció pedig a rongálás tényét egyértelműen bizonyítja. A végzett tevékenység további folytatása és a leletek bejelentésének elmulasztása tehát egyértelműen jogszabályokba ütköző cselekménynek minősül.

Megjegyzendő, hogy a helyi, önkormányzat által rendeletben kimondott régészeti védelemnek csak abban az esetben van értelme és létjogosultsága, ha az az egyes területek számára az éppen hatályos jogszabályokban biztosítottnál erősebb védelmet garantál. Ez különösen a régészeti érdekű területek esetében jelenthet átmeneti megoldás arra az időszakra, amíg az érintett terület régészeti lelőhellyel való érintettsége egyértelműen kiderül, de a miniszteri rendeletben megjelenő védettség kimondásáig a veszélyeztetett területen is átmeneti megoldást jelenthet.

Bár szinte kivétel nélkül minden lelőhely esetében megállapítható annak veszélyeztetettsége és hosszú távon való károsodása, esetleges feltárásuk tervezését egyik esetben sem javasoljuk. Beruházások esetén azonban megelőző régészeti kutatásra törvény által előírt kötelezettség a megelőző feltárás elvégzése a nyilvántartott lelőhelyeken, régészeti érdekű területeken vagy a községhez tartozó bármely, régészetileg nem nyilvántartott területen pedig újabb régészeti emlékanyag előkerülése esetén mentő feltárás végzése szükséges.

Régészeti szempontból alapvetően fontos, hogy a nyilvántartott régészeti lelőhelyeken a KÖH-től előzetesen szakhatósági állásfoglalást kell kérni és a továbbiakban a szakhatósági állásfoglalás szerint kell eljárni, amikor váratlanul régészeti lelet vagy jelenség kerül elő, a Kulturális Örökségvédelmi Hivatalt (KÖH) értesíteni kell (ez utóbbi esetben a területileg illetékes múzeum értesítésével párhuzamosan). Tekintettel azonban a törvényi szabályozásra, mely szerint a beruházások esetében a szükségessé váló régészeti feltárások költségét a beruházónak kell állnia, valamint a váratlanul előkerülő lelőhelyek kapcsán szükséges mentő feltárások által okozott időkiesésre egy-egy beruházás során, a nem kellően motivált felek miatt a gyakorlatban továbbra is számolni kell a régészeti jelenségek egy jelentős részének dokumentálatlan pusztulásával. Ennek elkerülése érdekében szükséges az előrelátó tervezés, valamint a fejlesztések során a régészeti pluszköltségek tervezése.

A régészeti lelőhelyek megmaradása nagyban függ attól, hogy a jelenlegi veszélyeztetés folytatódik-e, vagy a lelőhellyel érintett földrésztelken más, bolygatással nem járó művelésre vagy hasznosításra térnek át. A szántás – különösen a mélyszántás, a talajlazítás – folyamatos állagromlást okoz az érintett lelőhelyekben, tartós, több évtizedes ilyen jellegű használat során pedig teljes megsemmisüléssel fenyeget. Ezeken a területeken a szántóként való használatot, mint az eddigi használati módot, az esetek többségében korlátozni ugyan nem szükséges, de javasolt a művelési ág megváltoztatása olyan módon, hogy az a lelőhelyek tartós és további romlással nem járó fennmaradását garantálja: javasolt a gyepterület művelési ágának és ennek megfelelően a füvesítés utáni kaszálóként vagy legelőként való hasznosítás bevezetésének megfontolása. A gyepterület, rét, legelő művelések a régészeti lelőhelyek állapotának háborítatlan megőrzése szempontjából kifejezetten kedvezőek. Épp ezért törekedni kell e felületek megőrzésére és lehetséges kiterjesztésére a régészeti lelőhelyeken és környezetükben.

A lakott vagy más módon beépített területeken az emberi tevékenység az átlagosnál is jobban veszélyezteti a földben rejlő régészeti emlékanyagot. A korábbiakban felsorolt lelőhelyek esetében ezért külön figyelmet kell fordítani a területhasználattal kapcsolatos bármilyen, akár minimális változtatásra is.

A további lelőhelyeken a jelen használat nem veszélyeztet közvetlen pusztulással, de hosszú távon súlyos károkat okoz, ezért javasolt annak megváltoztatása is. Ugyanakkor bármilyen újabb beruházás (pl. alagcsövezés, meliorálás, talajlazítás, csatornaásás, homok-, agyag-, vagy földbányászás, magas- vagy mélyépítés, útépítés, stb.) jelentős károkat okozhat a lelőhelyeken, ezért ezek a tevékenységek minden esetben a Hivatal előzetes szakhatósági engedélyéhez kötöttek. A Hivatal saját hatáskörében mérlegeli a tervezett beruházás és az általa a régészeti örökségben keletkező visszafordíthatatlan folyamatok arányát, viszonyát, majd a jogszabályokkal összhangban ezek alapján engedélyezi, kikötésekkel (pl. a beruházó költségére történő megelőző feltárás vagy régészeti felügyelet elrendelésével) engedélyezi, vagy elutasítja az engedélykérelmet. Mindezek alapján a lelőhelyekkel érintett területeket érdemes a gazdasági/ipari vagy építési területek kijelölésénél mellőzni.

A számunkra rendelkezésre álló adatok alapján a településrendezési tervben jelenleg nem szerepelnek régészeti lelőhelyeket különösebben érintő fejlesztések. A jövőben esetleg felmerülő szándékokkal kapcsolatban azonban megjegyzendő még, hogy kert, szőlő, vagy gyümölcsös kialakítása, illetve erdő telepítése is többnyire jelentős veszélyt jelenthet a régészeti lelőhelyre nézve, ugyanis a szőlő és kertműveléshez, illetve az erdőgazdálkodáshoz általában kapcsolódó műveletek (pl. rigolírozás, szőlőirtás, új ültetvény telepítése, fásítás, tuskózás) a lelőhelyek részbeni bolygatásával vagy megsemmisítésével járhatnak. E tevékenységeket ezért lehetőleg kerülni kell. A jelenlegi területhasználatok módosítását ezért javasolt a KÖH előzetes állásfoglalásának beszerzéséhez kötni.

A régészeti érdekű területek közül, ha az a belterületen helyezkedik el, különösen vonatkoznak az előző bekezdésben leírtak. A külterületen fekvő régészeti érdekű területek esetében a hatások is nehezebben kalkulálhatók. Nem tudni például, hogy a felszín azért nem tartalmaz jelenleg lelőhelyre utaló leleteket, mert a bolygatás nem érte el eddig az ehhez szükséges mértéket, vagy éppenséggel már teljesen megsemmisítette a jelenségeket. A jelen használatától ezért eltérni nem kell, jelenségek, vagy leletek észlelése esetén azonban a jogszabályok által előírt tennivalókon túl értesíteni kell a Hivatalt is, hogy a lokalizáció alapján a lelőhelyet fel tudja venni a nyilvántartásába. A lelőhely jellegétől függően a további teendőket a Hivatal tudja majd meghatározni. Amennyiben ezeken a területeken belül azonosítani sikerül a konkrét lelőhelyeket, azokra a továbbiakban a nyilvántartott régészeti lelőhelyekre vonatkozó szabályok és eljárások vonatkoznak. Újabb földmunkával járó beruházás vagy változtatás ezért egyik ilyen területen sem javasolt.

A lelőhelyek közül jelenleg egyiket sem javasoljuk régészeti bemutatóhely kialakítására.

Nóráp esetében nagy „történeti rendszerek” kialakulásáról nem lehet beszélni. A település több száz éves múltjának öröksége a vidék népi építőművészet hagyományaihoz kötődik. Ez érthető, ha figyelembe vesszük azt a történeti tényt,

hogy a mai település csak a 18. század közepén alakult ki, s az itt lakók akkor kizárólag őstermeléssel foglalkoztak, s ma is jellemző ez a falu életére. Korabeli épületállománya szinte teljesen kicserélődött. Története során hagyományos egyutcás településszerkezetét megőrizte.

III. f.) Műemléki együttesek, műemlékek eszmei, használati és esztétikai jelentőségének alakulása a tájban, településszerkezetben, épített környezetben, a település életében

A településen mindössze egy műemlék van, a római katolikus templom. Ennek épülete Nóráp közepén, egy teresedés központjában található, s elhelyezése, illetve mérete révén a legmarkánsabb épülete. Református temploma utcafrontba igazodik, szintén domináns elem az utca- és faluképbe. A római katolikus templom körül több hagyományos lakóépület látható, s ezek az épületek szintén fontos elemei Nóráp utcaképének. Köztéri szobrai közepes állagúak, felújításuk javasolt.

III. g.) Műemlékek megújításának és fenntarthatóságának gazdasági esélyei

Magyarországon az építésügyi törvény értelmében a kiemelkedő történeti, építészeti és néprajzi értékekkel rendelkező építményeket, azok tartozékait a törvényben szabályozott, hatósági védelemben kell részesíteni.

A védelem lehet „műemlék” - mely a legjelentősebbekre vonatkozik - valamint a törvényben szabályozott szempontoknak megfelelő épületek, romok, szobrok és sírjelek az országosan még fellelhető, nagyszámú, helyi jelentőségű objektumoknak csak a töredékét jelentik.

Előfordul, hogy a nem kellő hatósági odafigyelés miatt a régi présházak lebontásra kerülnek, bár a településen lehet szép számmal látni olyan példákat is, ahol az új tulajdonos példás módon felújítva használja ezeket a régi épületeket. Pusztulnak a mai mezőgazdaság számára már felesleges gazdasági épületek, az út menti keresztek és a régi temetők sírjelei. Természetes, hogy ezek az objektumok nagy számuk és az országosan mért, összehasonlító szempontok alapján nem tartozhatnak a műemlékek sorába. A helyi önkormányzatok feladata ezeknek az objektumoknak helyi törvénnyel történő védelme.

A település egyetlen műemlékét és helyi értékeit a helyi értékvédelmi munkarész tartalmazza. Az abban feltüntetett épületek, szobrok állagmegóvásukról gondoskodni kell.

A műemléki templom állagmegóvása funkcióját tekintve a vallási közösségnek is egyik kiemelten fontos feladata. Az értékes épületek, szobrok, növénycsoportok fenntarthatósága az utókor számára biztosítottabbnak látszik, köszönhetően napjaink egyre hangsúlyosabb, táji és településképi értékek megóvását előtérbe helyező építészeti politikájának.

III. h.) Településkarakter változásának hatásai

Nóráp településkaraktere a készülő rendezési tervben nem változik. Az új lakóterületek döntően korábbi döntések alapján, tartalékterület minősítésből válnak akcióterületté. Ezek a fejlesztések, melyek a település szélén történnek, nem hatnak károsan a település jelenlegi karakterére.

III. i.) Környezeti terhelések és az épített örökség műszaki állapotának összefüggései

A településeknek állandóan képeseknek kell lenniük megújulásra. Az avulás és megújulás folyamatos harcában az állandóság és a változás feszültségeinek a feloldása, a hagyomány és a „korszerűség” párharca eredményezheti a jó építészeti megoldásokat.

Nóráp esetében is a korábbi évtizedek építészeti értékei közé simuló, a kor elvárásainak is megfelelő településrendezési és építészeti megoldások megvalósítása a cél. Az épített környezetben a környezettel való azonosulást, az otthonosság érzetének fokozódását, a táji és településképi értékek megóvását előtérbe kell helyezni.

Az esztétikai hatás nem szűkíthető le az építészet „szépségének” a vizsgálatára, mert az több tényező együttes hatásaként jut kifejezésre. Szerepet játszik benne a célszerűség is, de a harmónia, az egyensúly, az épületforma és színvilág stb. eltérő taralmú és jellegű érzeteket keltő hatása ugyanúgy.

Egy település karakterét nemcsak a műemlék épületek, hanem a rá jellemző, hagyományos településszerkezet, a hagyományos utcaképek, az utcát alkotó jellegzetes házak, azok telepítése, tömege, homlokzata és részletei is alkotják. Ez az eltérő arculat ad egyéni, sajátos vonzerőt a településnek, az ott lakók és az ide látogató idegenek számára is.

IV. Összefoglaló

IV. a.) Régészeti-, és épített örökségi érintettség és a tervezés

Nóráp területe négy régészeti lelőhelyet és több épített örökségi emléket megőrzött, amelyek az emberiség és a magyarság történetének, települési viszonyainak, életmódjának fontos bizonyítékai. Bármilyen településszerkezeti, területhasználati változtatás, infrastrukturális vagy egyéb beruházás tervezése esetében kiemelt figyelmet kell fordítani ezekre az értékekre, legyen szó nyilvántartott régészeti lelőhelyről, régészeti érdekű területről, vagy a településen ez idáig megőrzött hagyományos építészeti emlékekről. Egy-egy régi épület, útszéli szobor, temetői sírjel, stb. pusztulása egy olyan visszafordíthatatlan és pótolhatatlan folyamat része, amely saját múltunk – nem egy esetben – tudatos rombolásához vezethet. ... esetében a figyelem annál is indokoltabb, mivel a településen viszonylag kis számban őrződött meg ezek az értékek, amelyek ugyanakkor igen szép példái a vidék népi kultúra évszázados hagyományainak.

Újabb régészeti leletek (váratlan) előkerülése a település egész területén várható, ez esetben pedig mindenki részéről elvárható a törvények tiszteletben tartása és a nemzeti kulturális örökség iránti megfelelő megbecsülés. A talaj bolygatásával járó tevékenységek során régészeti szempontból kiemelten vizsgálandó területek általában véve a tervezett aszfaltos utak építésével érintett területek, illetve gazdasági hasznosításra kiszemelt területek, vagy egyéb beépítésre szánt területek.

Beruházás és tervezése esetén, már a tervezés legelején javasolt a Hivatal előzetes állásfoglalásának beszerzése. Ebben a hivatal nyilatkozni tud arról, hogy az érintett területen időközben vett-e nyilvántartásba régészeti lelőhelyet, vagy épített örökségi emlékeket, illetve, hogy az adott beruházás megvalósításához hozzá fog-e járulni, és ha igen, akkor milyen feltételekkel. A Hivatal állásfoglalásának kialakításához a 4/2003. (II.20.) NKÖM rendelettel összhangban elrendelheti örökségvédelmi hatástanulmány elkészíttetését.

IV. b.) Folyamatok iránya, visszafordíthatósága.

Jelenleg a szántott régészeti lelőhelyeket éri csekély mértékű, ám állandóan ható visszafordíthatatlan károsodás megállítása csak a szántás felhagyásával lehetne elképzelhető. Az épített örökség épületeinek esetében folyamatos karbantartás, állagmegóvás szükséges.

IV. c.) A kulturális örökség szempontjából pozitív és negatív hatások mérlege.

Pozitív hatások mérlege:

A településen az elmúlt évtizedekben nem voltak jelentős fejlesztések, így megőrizte hagyományos beépítésű utcás-falu szerkezetét. Az utóbbi években, évtizedekben emelt lakóépületeinek és középületeinek tömege beilleszkedik a tájba, a település hangulata megőrizte „családias”, élhető jellegét. A falu rendezett, utcái tiszták, temetője, portái rendezettek, régi épületei közül többet felújítottak. A falu fokozatosan fejlődik, üteme és iránya nem veszélyezteteti alaptevő karakterének megváltoztatását.

Negatív hatások mérlege:

Régi épületállománya jobbra kicserélődött, s ami máig megmaradt, közülük több a felújításra váró épület. Az utóbbi években emelt családi házak közül többet olyan látni, melyek a helyi hagyományok teljes mellőzésével épültek. Több az olyan köztéri alkotás (útszéli kereszt, temetői sírjel, stb.) amelyek kiegészítésre, restaurálásra várnak.

Napjainkban szántott régészeti lelőhelyeket éri csekély mértékű, ám állandóan ható visszafordíthatatlan károsodás. Ennek megállítása csak a szántás felhagyásával lehetne elképzelhető.

IV. d.) Röviden összefoglalva:

Jelen hatástanulmány konkrét beruházásokkal nem foglalkozik. Mindazonáltal a beruházások lelőhelyekre gyakorolt hatását hangsúlyoznunk kell, miszerint a kivitelezés során a lelőhelyek jelentős része elpusztulhat, még abban az esetben is, ha megelőző ásatás keretében lehetőség nyílik ezek feltárására. Ennek elkerülése érdekében javasoljuk a beruházások tervezésénél, hogy a nyilvántartott régészeti lelőhelyeket mindenképpen kerüljék el. Egyúttal felhívjuk a figyelmet, hogy a hatástanulmány a készítés időpontjában rendelkezésre álló adatok alapján készült. Az időközben előkerült lelőhelyekről a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal vezet közhiteles nyilvántartást. Javasoljuk, hogy a beruházások előtt, de legkésőbb a tervezés fázisában kérjék ki a Hivatal véleményét.

Nóráp településrendezési terve elfogadott településfejlesztési koncepcióra épül. Az előkészítést megalapozta a mikrotérségi gazdaságfejlesztési program. A tervezett fejlődés fő iránya a Veszprém megyei Területrendezési Terv elveihez, főbb funkcióihoz igazodva, a munkahelyteremtés, a szolgáltatási szektor minőségi fejlesztése, az idegenforgalom, a turizmus lehetőségeinek kihasználása és a kapcsolódó lakóterület fejlesztés. Ezt a szerepet döntően a meglévő építészeti, természeti adottságokra, értékekre alapozva tudja betölteni a település. Az integrált értékvédelem tudatos tervszerű munkáját a kulturális örökségvédelem rendezési tervi megfogalmazása, a naprakész értékleltár, az építészeti értékek helyi védelméről szóló rendelet minél előbbi megalkotása segítheti.

A túlzott mértékű lakóterület fejlesztést nem célszerű folytatni, a rendezési tervben előírányzott, lehatárolt terület hasznosítása látszik a még elfogadható, kezelhető mértéknek.

Nyilatkozat

Alulírott Pintér László régész kijelentem, hogy a City Plus Bt. megbízásából Nóráp község településrendezési terve alátámasztó munkarészét képező kulturális örökségvédelmi hatástanulmány tervezett megoldása megfelel az örökségvédelmi jogszabályoknak és hatósági előírásoknak, továbbá kijelentem, hogy a hatástanulmány elkészítésére jogosultsággal rendelkezem. A munkát Papp Zoltán Tamás vezető településrendező tervezővel való együttműködéssel, egyeztetve végeztem el.

(MSCS 2005. november).